

Östersjön - ett sjunkande skepp?

En komparativ studie om hur Östersjöns miljöproblem gestaltas i svenska och finska medier med avseende på miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler.

Av: Olivia Eklund & Mai Engström

Handledare: Urban Larssen

Examinator: Malin Picha Edwardsson

Södertörns högskola | Institutionen för Journalistik

Kandidatuppsats 15hp

Journalistik | Höstterminen 2017

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Författarnas tack

Vi vill uttrycka vår största tacksamhet till alla som har hjälpt och stöttat oss under uppsatsskrivandets period. Maarja Saar som har hjälpt oss när vi fastnat mitt i SPSS-djungeln. Roman Horbyk som hjälpte oss med statistik i all hast fast vi inte var hans studenter att handleda. Håkan Olsén som ställde upp med sin kunskap om Östersjöns miljöproblem. Sist men inte minst vill vi tacka vår handledare Urban Larsen som ställt upp och alltid varit tillgänglig för frågor och funderingar (eller bara lite småpanik). Tack för alla handledarträffar som drog ut på tiden på grund av många intressanta sidovägar och diskussioner. Vi väntar med stor iver på gestaltningsteoriboken. Skriv gärna klart den snart - vi behöver den till vår nästa studie.

Signerat Olivia Eklund & Mai Engström

*”How inappropriate to call this planet
the Earth when it is quite clearly Ocean”*

- Arthur C. Clarke

Abstract

Detta är en komparativ studie om Östersjöns miljöproblem och hur de gestaltas i tre svenska och tre svenskspråkiga finska tidningar. Östersjön har, enligt forskare flera olika miljöproblem, bland annat övergödning, överfiske, gifter i fisk samt nedskräpning och invasiva arter. En annan aspekt som är viktig att ta hänsyn till i denna studie är relationen mellan Sverige och Finland, inte enbart gällande Östersjöns miljöproblem utan också hur relationen har sett ut historiskt inom olika sociokulturella- och ekonomiska aspekter. Studien är indelad i två olika delar, en kvantitativ och en kvalitativ.

De teoretiska ramverken som använts är uppmärksamhetscykler och gestaltningsteori. Resultatet från studiens första del visade bland annat att fiskeindustrin och fiskar var det vanligaste ämnet att rapportera om för samtliga tidningar utom en. Materialet från den kvalitativa studien utgick från resultatet från den kvantitativa och fokuserade därmed på artiklar om fiskeindustrin och fiskar. Resultatet på den kvalitativa studien visade att artiklarna från både de svenska och finska tidningarna skiljde sig åt och att de finska artiklarna använde exempelvis fler forskningsinriktade ord och begrepp. De svenska tidningarna innehöll också tydligare ansvarsgestaltningar. Sammanfattningsvis finns det skillnad i både hur mycket det rapporteras om Östersjöns miljöproblem och hur dessa gestaltas med avseende på miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler.

Nyckelord: *Östersjön, miljö, journalistik, miljöjournalistik, uppmärksamhetscykler, gestaltningsteori, fiskeindustri*

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte	6
Frågeställningar	6
Bakgrund	6
Östersjöns miljöproblem	6
Relationen mellan Sverige och Finland	9
Teori & tidigare forskning	11
Del 1. Uppmärksamhetscykler	11
Del 2. Gestaltningsteorin	12
Gestaltningseffekter	15
Metod & material - del 1	16
Undersökningsurval	16
Procedur	16
Material	17
Databearbetning	17
Resultat - del 1	18
Diskussion & analys - del 1	20
Reliabilitet och validitet	22
Metod & material - del 2	23
Analysmetod	23
Material – del 2	24
Resultat - del 2 (kvalitativ innehållsanalys)	25
Artiklar från Barometern (BOT)	26
Artiklar från Dagens Nyheter (DN)	28
Artiklar från Upsala Nya Tidning (UNT)	31
Artiklar från Hufvudstadsbladet (HBL)	33
Artiklar från Vasabladet (VBL)	36
Artiklar från Åbo Underrättelser (ÅU)	38
Diskussion & analys - del 2	41
Analys av varje tidning	41
Komparativ analys mellan Sverige och Finland	42
Sammanfattning & slutdiskussion – del 1 & 2	44
Framtida forskning	46
Referenser	48
Bilaga 1	50
Bilaga 2	51
Bilaga 3	52
Bilaga 4	52

Inledning

Östersjöns miljöproblem har länge uppmärksamats i det mediala landskapet i både Finland och Sverige. Därför är det av intresse i dagens heta miljödiskurs att även studera hur ofta dessa miljöproblem lyfts fram i ländernas nyhetsrapportering och hur de gestaltas utifrån *gestaltningsteorin*. Gestaltningsteoretiska undersökningar grundar sig i samhällsvetenskaplig forskning och idén om att människors tankar och känslor styrs av representationer i massmedierna. Östersjöns miljöproblem kan i detta fall anses vara en konstaterad sanning, men slutligen är dessa ändå beroende av uppmärksamhet från medier och hur medierna gestaltar miljöproblemen.

Denna uppsats kommer att bestå av två delar där den första delen är en kvantitativ innehållsanalys som utgår från teorin om miljöjournalistikens *uppmärksamhetscykler*. Den andra delen är en kvalitativ innehållsanalys om det nyhetsämne som förekommer mest i uppsatsens resultat från den första delen. För att göra uppsatsen läsvänlig kommer dispositionen se ut som följande: den kvantitativa innehållsanalysen kommer att presenteras och diskuteras. Därefter kommer uppsatsens kvalitativa del presenteras och diskuteras eftersom denna bygger på den kvantitativa analysens resultat. De två delarna kommer att diskuteras tillsammans i slutet av uppsatsen.

Miljöjournalistiken har präglats av en mängd toppar och dalar, även benämnt som uppmärksamhetscykler (eng: meta cycles). De senaste årtiondena har det också skett en generell ökning av klimatfrågans uppmärksamhet i medierna. För att få med eventuell skillnad i rapportering och gestaltning i topp och dal kommer studiens andra del, den kvalitativa, att utgå från detta och varje tidning har två artiklar med, en från en topp och en från en dal.

Varför studien fokuserar på Östersjöns miljöproblem är för att forskare har kommit fram till att Östersjön lider av ett flertal miljöproblem, bland annat övergödning, överfiske, giftutsläpp och nedskräpning. Dessa påverkar djurliv, växtliv och vattenkvalité på olika sätt och det finns olika lagar för att främja Östersjöns välmående, exempelvis Europeiska kommissionens årliga fiskekvoter. Sveriges och Finlands nyhetsrapportering valdes för att dessa två länder har en lång historia med varandra, och ses som jämligar både ekonomiskt och kulturellt. Både Sverige och Finland har dessutom ett liknande geografiskt område invid Östersjön. Men med tanke på

andra aspekter som exempelvis sociala och politiska skillnader kan rapporteringen ändå skilja sig åt mellan länderna.

Uppsatsen har varit ett samarbete mellan två studenter som båda har studerat journalistik med samhällsstudier, inriktning människa och miljö - det vill säga miljöjournalistik. Arbetet med uppsatsen pågick i ungefär två månaders tid. Dessa två månader innefattade en och en halv månads arbete med den kvantitativa delen (med kodning inberäknat) och den kvalitativa delen slutfördes under en treveckorsperiod.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka och jämföra hur tre av Sveriges tidningar och tre av Finlands svenskspråkiga tidningar gestaltar Östersjöns miljöproblem i sin rapportering.

Frågeställningar

Uppsatsen har följande två huvudfrågor:

Hur ser Sveriges och Finlands nyhetsrapportering om Östersjöns miljöproblem ut med avseende på miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler och vilket miljöproblem får mest utrymme i samtliga tidningar (mätt mellan november 2012 och november 2017)?

Hur ser gestaltningen av Östersjöns miljöproblem ut i ländernas tidningar med avseende på miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler, med särskilt fokus på ansvarsgestaltning?

Bakgrund

Östersjöns miljöproblem

Artiklarna som denna studie har undersökt behandlar, som tidigare nämnt, Östersjöns miljöproblem. För att få en djupare förståelse av varför detta är viktigt kommer här ett avsnitt om i vilken grad Östersjön lider av miljöproblem samt vilka dessa miljöproblem är. Avsnittet innehåller därmed information om Östersjöns olika miljöproblem, utan koppling till gestaltningsteorin. Information om gestaltningsteorin kommer istället precis efter, detta för att få en så bra bakgrund som möjligt för att förstå studien på ett djupare plan. Denna framställning grundas på olika officiella och akademiska källor.

Östersjön är känd som ett av världens mest förorenade hav (Larsson, 2017). Det består av bräckt vatten, en blandning av söt- och saltvatten, och innehåller i förhållande till andra hav relativt få arter. Östersjön har enligt forskare flera olika miljöproblem, bland annat övergödning, överfiske, gifter i fisk samt nedskräpning och invasiva arter. Hur allvarligt det ser ut är olika för olika delar av havet, mycket beroende på graden av kontakt med andra hav och därmed hur snabbt vattnet kan bytas ut och omsättas (Havet, 2017)¹.

Ett av miljöproblemen som finns i Östersjön är fiske, främst överfisket. I Europeiska kommissionens fiskeförvaltning tas besluten om fiskekvoter varje år, med hänsyn till det aktuella läget bland Östersjöns fiskar (Europeiska kommissionen, 2017). Eftersom både Sverige och Finland är en del av den Europeiska Unionen är de beslut som tas om fiskekvoter på EU-nivå något som båda länderna måste följa. Fiskebeståndet ser olika ut för olika delar av Östersjön och fiskekvoterna kan därför variera. År 2017 minskade kvoterna för bland annat torsken och i vissa delar av Östersjön också laxen (Baltic Sea 2020, 2017).

I Östersjön råder det exempelvis en stor brist på sill. Detta gör att torsken har svårt att hitta föda, vilket i sin tur resulterar i ett lågt bestånd. Östersjöns havsbotten lider också av en stor syrebrist som påverkar fiskebestånden negativt. Det kommersiella fisket är något som också har en tydlig, negativ, påverkan på fiskebestånden då de använder sig av fiskemetoder som skadar havsbotten och bottenlevande djur, exempelvis trålfiske där ett nät dras fram över botten. EU-medlemmar (stater) har inte heller följt vetenskapliga rekommendationer för fiske, vilket har bidragit till det minskade torskbeståndet till exempel (Östersjöcentrum, 2017).

Övergödningen är ett annat av Östersjöns stora miljöproblem. Utsläpp av kväve och fosfor från länder runt omkring havet ökar bildningen av alger och växtplankton. När dessa dör och ska brytas ner på botten av havet behövs mycket syre. Syret tas från botten av Östersjön som drabbas av syrebrist och andra arter som behöver syre kan inte längre leva i den miljö som skapats (Havet, 2015/2016).

Övergödning har en stark koppling till jordbruk och toalettutsläpp. Jordbruket i Östersjöregionen står för nästan hälften av det utsläpp av kväve och fosfor som når ut till

---

¹ Havet.nu är en hemsida som samlar forskning om havsmiljön. Den drivs av Stockholms universitets Östersjöcentrum och Umeå marina forskningscentrum.

Östersjön (Östersjöcentrum, 2017). Under sommaren kan övergödning leda till algbloomning. Det försämrar havets vattenkvalité och kan också komma att påverka människans hälsa. Övergödning minskar också den biologiska mångfalden i havet på grund av den förändrade havsmiljön som bildas av den förändrade växtligheten (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a). När det kommer till övergödning och resulterande algbloomning är cyanobakterier något som ofta kopplas in. Cyanobakterier är kvävefixerande och bidrar till en större andel kväve i Östersjön. Den mängd kväve som tillförs av cyanobakterier är 400 000 ton, ungefär samma mängd som människor tillför genom olika utsläpp. Fosfor behövs för att cyanobakterier ska kunna bildas och därför hänger dessa två utsläpp tätt ihop (Havet, 2017a).

Kvicksilver, PCB och DDT påverkar djur i väldigt låga halter och är några av de gifter som påverkar Östersjön i många år (Havet, 2015/2016). Kvicksilver är både ett grundämne och ett miljögift, det kommer ut i naturen från olika industri- samt avfallsutsläpp. Kvicksilver sparas i marken och tas upp av olika djur och skadar djurens nervsystem (Naturvårdsverket, 2017a). PCB är ett namn som samlar flera miljögifter och de finns bland annat i färg och olika plaster. Liksom DDT är PCB direkt giftigt och minskar sälar och havsörnars bestånd (Naturvårdsverket, 2017b).

Östersjön speciella vattenmiljö och ekosystem gör den särskilt känslig för oljeutsläpp. Olja innehåller ett flertal komponenter som liksom mikroplast är svåra för Östersjöns vatten och vattenmiljö att bryta ner. Dessa komponenter hamnar ofta på botten och påverkar växt- och djurliv under lång tid (Havet, 2017b). Nedskräpningen är någonting som också ses av forskare som ett miljöproblem i Östersjön. Nedskräpning innefattar till exempel mikroplaster som kommer ut i havet och som senare intas av olika arter och på andra sätt påverkar havsmiljön (Beer, Garm, Huwer, Dierking & Gissel Nielsen, 2017).

Mikroplaster uppstår när bildäck eller kläder slits samt när de inte återvinns på ett miljövänligt sätt. De finns också i olika typer av hudvårdsprodukter och kosmetika, där de tillsätts direkt som mikroplaster. Plast är ett svårnedbrytbart ämne för naturen och då Östersjöns geografiska läge försvårar vattenutbyte med andra hav stannar plasten också kvar extra länge där (Havet, 2017c).

Invasiva arter är främmande arter som kommit in i miljön på konstgjord väg (med hjälp av människor), detta är inte ett problem som är specifikt för bara Östersjön utan många hav. Dessa

nya arter kan i vissa fall vara skadliga för den nya miljön genom att exempelvis konkurrera ut andra arter. Detta gäller till exempel slamkrabban (Havet 2017e).

Relationen mellan Sverige och Finland

En annan aspekt som är viktig att ta hänsyn till i denna studie är relationen mellan Sverige och Finland, inte enbart gällande Östersjöns miljöproblem utan också hur relationen har sett ut historiskt inom olika sociokulturella- och ekonomiska aspekter. Detta för att de sociokulturella - och ekonomiska aspekterna kan påverka ländernas nyhetsrapportering. Nästkommande avsnitt kommer därför att kort behandla detta ämne för att ge en övergripande bild av en potentiell anledning till att mediernas gestaltning av Östersjöns problem skiljer mellan Sverige och Finland.

Sverige och Finland har haft en lång historia tillsammans som i samtiden har utvecklats till ett nära samarbete inom flera samhällsområden (Regeringskansliet, u.å.). Detta grundas främst i att Finland under 1100-talet till tidigt 1800-tal var en provins och storfurstendöme under svenskt styre.

Efter ett århundrade under ryskt styre, förklarade Finland självständighet från Sovjetunionen 1917. Inte långt efter självständighetsförklaringen utbröt det finska inbördeskriget i början av 1918 som därefter följdes av andra världskrigets utbrott och det finska vinterkriget, 1939. Under andra världskriget återopade Sverige sin neutralitetsstatus, men vid det finska vinterkriget utbröt förklarade Sverige sig icke-krigförande och kunde på så sätt bistå Finland med humanitära och militära resurser i form av vapen och volontärstyrkor. ”Finlands sak är vår” blev en populär paroll bland Finlandsaktivister i Sverige under krigstiden (Linder, 2010).

Under efterkrigstiden var det en stor del av den finska befolkningen som migrerade till Sverige på grund av att det ekonomiskt prekära läget efter de tre krigen efter de tre krigen (Nehlin, 2017). I dagsläget utgör finlandsfödda personer den största gruppen immigranter i Sverige (153 620 personer) enligt officiella siffror från 2016 (SCB, 2016). Gällande försvarspolitik är inget av länderna med i NATO, men har sedan 2013 uttryckt en avsikt att stärka försvarssamarbetet med varandra (Regeringskansliet, 2015).

Ett område som har varit kontroversiellt och lett till en tidvis laddad ton mellan Sverige och Finland är det svenska språket. Finland har sedan 1970-talet haft obligatorisk svenskundervisning i kursplanen i årskurserna 7–9. Men redan på 1920-talet ledde det svenska språket till stora debatter i den akademiska världen med Helsingfors universitet i centrum. Även de senaste åren har kontroversen dykt upp på agendorna igen (Efendić, 2013; Pihl, 2017). Det är uppskattat att 90 procent av Finlands befolkning har finska som modersmål, medan fem procent har svenska som modersmål. En lag om tvåspråkighet finns dock enbart på Åland (Infopankki, 2017).

Ekonomiskt ställt är Sverige och Finland relativt jämlika och har sedan 2000-talet haft näringsliv som är sammanflätat genom integrerade företag och banker (Linder, 2010). Det finns närmare 800 svenska företag och dotterbolag i Finland och 600 finska företag i Sverige som tillsammans ger arbete åt 150 000 personer (Regeringskansliet, u.å.). Enligt OECD:s årliga statistiska beräkningar, uppskattades Sveriges BNP per capita vara cirka 49 500 dollar år 2016, medan Finlands BNP per capita uppskattades vara cirka 43 000 dollar samma år, vilket visar hur välställt det är i länderna (OECD, 2017a, OECD, 2017b).

En variabel som är relevant för denna studie är det ekonomiska värdet på ländernas fiskeindustri. I Sverige uppgick fångsten i det yrkesmässiga fisket till ungefär 198 000 ton under år 2016, med ett värde på cirka 893 miljarder kronor (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b). I Finland uppgick fångsterna till ungefär 157 000 ton, med ett värde på cirka 55 miljoner euro samma år (Luke, 2017).

Lite kuriosum är att en tradition i länderna emellan är att den nyvalda statsministern i vardera landet gör det första utländska besöket hos varandra, något som bröts för första gången 2014 när den dåvarande finska statsministern, Alexander Stubb, istället besökte Estland (Eesti Rahvusringhääling, 2014).

För att avsluta detta avsnitt bör det påpekas att både Sverige och Finland är högt rankade i pressfrihet (2 respektive 3) enligt Reportrar utan gränser senaste ranking (RSF, 2017).

Teori & tidigare forskning

Del 1. Uppmärksamhetscykler

När det kommer till del ett av studien inriktar sig den på uppmärksamhetscykler och därför inleder vi detta avsnitt med en beskrivning av vad detta innebär.

Gällande mediernas rapportering får olika ämnen olika mycket plats och ibland ökar uppmärksamheten för en viss fråga för att sedan sjunka igen. Detta kallas *uppmärksamhetscykler*. Detta är något som också präglar forskning inom bland annat miljöjournalistik. Vad som påverkar dessa uppmärksamhetscykler är svårt att bestämma men det finns ofta tydliga skillnader mellan olika länders cykler (Djerf-Pierre & Olausson, 2015).

Det finns flera studier av uppmärksamhetscykler och en av dessa är Monica Djerf-Pierres studie *Green metacycles of attention: Reassessing the attention cycles of environmental news reporting 1961–2010* (2012). Studien visar att det har funnits toppar när det kommer till miljörapportering bland annat 1979, 1986 och 2007. Då nyhetsrapportering om miljön fått ta mer plats än åren omkring. Djerf-Pierres (2012) studie tar också upp att olika ämnen som media behandlar kan gå igenom olika uppmärksamhetscykler utan att vara ”på allas läppar”. Djerf-Pierre (2012) har valt att dela in uppmärksamhetscykler i två kategorier. Den ena, *metacycles*, innefattar generella miljöproblem medan det andra, *issue cycle*, innebär enskilda miljöproblem, exempelvis övergödning (Djerf-Pierre, 2012).

Tillsammans med Olausson kommer hon också fram till fyra ämnen eller teman som genererar rapporteringen och hjälper till att skapa dessa ”metacycles”. Dessa är miljökatastrofer, miljöalarm eller varningar, miljöskandaler och kontroversiella miljöproblem. Detta kan kopplas samman med vissa kriterier när det kommer till den generella nyhetsrapporteringens nyhetsvärdering. Det första kriteriet, elitcentrering och kändisskap, kan kopplas till miljöskandaler som kan innefatta elitpersoner och högt uppsatta myndigheter och organisationer. Avvikelse och sensation kan anslutas till både miljökatastrofer och kontroversiella miljöproblem. Även hot och risker kan kopplas samman med miljökatastrofer (Djerf-Pierre & Olausson, 2015).

En annan studie som innefattar miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler är Anna Maria Jönssons studie *Framing Environmental Risks in the Baltic Sea: A News Media Analysis*

(2011), där hon kommer fram till att Östersjön i sin helhet fick mer uppmärksamhet under 1990-talet än på 2000-talet i den svenska tidningen Dagens Nyheter. Rapporteringen av Östersjöns miljöproblem visade sig ligga på en stadig nivå, men trots det kunde det urskiljas toppar och dalar i rapporteringen. Topparna och dalarna skiljer sig åt från Djerf-Pierres (2013) studie då de har undersökt olika publikationsmedier, tv och tidning. Men precis som Djerf-Pierre (2012) ansåg hon att det beror på samma nyhetsvärdering som vanliga nyheter, exempelvis elitcentrering (Jönsson, 2011).

Både Djerf-Pierres och Anna Maria Jönssons studier uppvisar uppmärksamhetscykler med olika toppar och dalar. Vad dessa beror på kommer denna studie inte att fokusera på utan endast på eventuella skillnader när det kommer till rapporteringen och gestaltning av miljöproblem för de olika tidningarna. Gestaltningsteorin kommer att förklaras närmare i nästa stycke.

Del 2. Gestaltningsteorin

Den centrala teorin för del två av denna uppsats är *gestaltningsteorin*. Teorin kommer att tillämpas för att kunna urskilja skillnader på en kvalitativ nivå – som till skillnad från kvantitativa metoder ger utrymme för en mer djupgående analys av artiklarna.

Gestaltningsteorin (eng: *framing*) har sitt ursprung i flera vetenskapliga discipliner, främst inom sociologin, och inom samhällsvetenskapen råder ännu ingen konsensus om hur gestaltning ska definieras. Rent generellt ses gestaltningsteorins föregångare av många som den amerikanske journalisten Walter Lippmann som under tidigt 1900-tal gjorde observationen att majoriteten av människor lever i en värld som politiskt är utom räckhåll, utom synhåll och utanför förståndet (Shehata, 2013; Entman, Matthes & Pellicano, 2009). Det vill säga att de allra flesta människor inte får politiska kunskaper genom personliga erfarenheter, utan får det genom medier och de politiska eliter som får utrymme i det mediala landskapet.

I försök att definiera gestaltning har två grundläggande ingångar använts: 1) gestaltning i generella ordalag som enligt Gamson and Modiglians (Entman et al., 2009) definieras som den centralt organiserade idén eller berättelsen som ger mening till omständigheter; och 2) gestaltning i form av vad dessa ramar (eng: *frames*) generellt gör, med särskilt fokus på en sakfråga. Till exempel vad som definieras som ett problem, olika moraliska omdömen och vilka lösningar som finns tillgängliga (Entman et al., 2009). Av dessa två ingångar är den sistnämnda

den som i skrivande stund används mest eftersom det är metodiskt svårt att tillämpa den första definitionen konsekvent i studier och experiment (Entman et al., 2009). Gemensamt är dock att utgångspunkten för teorin är hur alla sorters kommunikation formar människors förståelse av sin omvärld (Shehata, 2013).

Forskning inom området skiljer på två övergripande sorters av gestaltning: strategisk och journalistisk. Strategisk gestaltning innefattar hur makthavande personer använder ramar för att forma bland annat offentliga diskurser till deras fördel. Mindre forskning har behandlat journalistisk gestaltning, men det som finns har koncentrerat på hur informationsbearbetning och textproduktion ser ut hos journalister (Entman, et al., 2009).

Adam Shehata (2013) krediterar journalistikens användning av gestaltningsteorin till den amerikanske sociologen Gaye Tuchman och hennes studier under 1970-talet. I hennes studie *Making news* (1978) använde hon ordet gestaltning (eng: frame) för att illustrera hur förmedlingen av nyheter fungerar som ett fönster mot omvärlden för de allra flesta av läsarna eller konsumenterna, men i sin tur är fönstret ingen rent objektiv spegling av verkligheten. Shehata (2013) själv beskriver journalistisk gestaltning på följande sätt:

När medierna gestaltar ett samhällsproblem handlar det inte bara om vilka argument som lyfts fram. Journalistiska gestaltningar är någonting mer. Det handlar om allt från den journalistiska infallsvinkeln, vilka källor som får uttala sig, vilka fakta som åberopas och - inte minst - hur värdeladdade ord används.

Gestaltning av journalistiskt material har systematiserats genom att dela in dem i två övergripande kategorier: *politiska* eller *sakfrågespecifika gestaltningar* och *generella gestaltningar* (Shehata, 2013). Politiska och sakfrågespecifika gestaltningar kännetecknas av deras direkta anknytning till ämnet eller händelsen som finns på den mediala agendan (Entman et al., 2009). Ett exempel på sakfrågespecifik gestaltning är nyhetsrapporteringen av klimatfrågorna som har dominerat nyhetsagendorna en lång tid i skrivande stund.

I motsats till sakfrågespecifika gestaltningar är generella gestaltningar precis som det låter; gestaltningar som inte har direkt anknytning till ett specifikt ämne utan förekommer i nyhetsrapportering av alla slag. Dessa gestaltningar kan ses som produkten av journalistiska värderingar, rutiner och det redaktionella arbetet som har fått sätta sin prägel på rapporteringen (Shehata, 2013). Några vanliga generella gestaltningar som har identifierats är:

konfliktgestaltning (kännetecknas ofta av att två konflikterande aktörer ställs mot varandra med hjälp av dramaturgi), ekonomiska konsekvenser-gestaltning, strategigestaltning (vinnare och förlorare), moralgestaltningar och ansvarsgestaltningar (Shehata, 2013).

Inom miljöjournalistiken har Alison (1999) konstaterat att miljöproblem allt mer har presenterats ur ett globalt perspektiv efter mitten av 1980-talet. Begrepp som "ekoturism", "eko-feminism" och "miljölagar" talar om när och på vilket sätt miljön började ses som ett område med stor räckvidd. Alison (1999) menar också att miljöjournalistiken använde metaforer med kopplingar till konflikt och krig eller finans och näringsliv flitigt under slutet av 1980-talet. Miljöaktiviteter gestaltades som ett slag för att rädda planeten med hjälp av ord som "kamp", "överlevnad" och "förlust" (Alison, 1999).

En annan forskare som har studerat hur miljöproblem gestaltas i medier är Anna Maria Jönsson som gjorde en innehållsanalytisk studie om hur miljörisiker gestaltas i Östersjöområdet (Jönsson, 2011). Studien grundar sig i Östersjöns komplexa miljöproblem och innehåller både en kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys och påminner i hög grad om vår studie. Syftet med hennes studie var att studera hur Dagens Nyheter gestaltade problemet med övergödning som var den mest framträdande frågan (Jönsson, 2011). Hon fann att personer med auktoritet, experter, organisationer och politiker var de mest dominanta aktörerna, medan privatpersoner och industristalespersoner får mindre utrymme i miljödebatten. Övergödningen gestaltades inte som ett område med ett bristande forskningsområde gällande risker och konsekvenser, utan fokus låg istället på huvudorsakerna bakom övergödningen (Jönsson, 2011).

En annan studie som också behandlar hur Östersjöns miljöproblem gestaltas gjordes av Jari Lyytimäki (2011). Hans longitudinella studie påminner i hög grad om Jönssons studie och denna uppsats, men det huvudsakliga teoretiska ramverket som användes var kritisk diskursanalys. Däremot analyserades artiklarna som ingick i hans studie även ur ett gestaltningsteoretiskt perspektiv. Lyytimäki (2011) analyserade artiklar om övergödning och algblooming som publicerats i Finlands största tidning, Helsingin Sanomat. Han fann att rapporteringen om algblooming var starkt kopplad till årstider och säsonger. Nyhetsrapporteringen gällande ämnet betonade de farliga algernas förekomster och hälsorisker och gestaltade tillfälliga väderleksförhållanden som huvudorsaken till algförekomsterna. Övergödning, som är det egentliga problemet till algernas ökning, gestaltades inte som lika allvarligt (Lyytimäki, 2011).

Gestaltningseffekter

Eftersom *gestaltningseffekter* (eng: *framing effects*) verkar på en psykologisk nivå är det relevant att tillägna några rader åt forskning inom området. James Druckman (Entman et al., 2009) har betonat två typer av gestaltning i sin forskning: kommunikationsgestaltning och tankegestaltningar. Kommunikationsgestaltning fokuserar på vad som meddelas (dvs. vad som sägs eller vad som är skrivet), medan tankegestaltning handlar om vad en individ tycker, bland annat vilka värderingar en person har. Kommunikationsgestaltning spelar ofta en påtaglig roll i formgivningen av tankegestaltningarna, vilket är det som Druckman (Entman et al., 2009) menar är en *gestaltningseffekt*.

Psykologiska studier om gestaltning har visat att gestaltningseffekten visar sig genom *övertalningsprocesser*, likt vid argumenterande kommunikation, via *priming*, eller med hjälp av *kognitiva scheman* (eng: *schemas*; Entman et al., 2009). Övertalning definieras som ”a phenomenon that occurs when a person’s attitude or beliefs are influenced by a communication from another person”, medan priming avser ”an enhanced ability to think of a stimulus, such as a word or object, as a result of a recent exposure to the stimulus” (Schacter, Gilbert & Wagner, 2012). Med kognitiva scheman avses mentala, redan existerande modeller och kategorier med information om omvärlden som hjälper oss att koda ny information till meningsfulla sammanhang.

Gestaltningseffekter ter sig tydligast när ”people give different answers to the same problem depending on how the problem is phrased (or framed)”. Till exempel om vi får veta att en tablett har en 70 procent verkningsgrad (dvs. medicinen *botar* symptomen med en 70 procent sannolikhet) brukar vi bli nöjda och glada, men om informationen istället ramas in som att medicinen har en 30 procent felfrekvens (dvs. medicinen *misslyckas* med en 30 procent sannolikhet) blir resultatet ofta att vi ser medicinen som farlig, ineffektiv och något som bör undvikas (Schacter et al., 2012). En av gestaltningsteorins största effekter på människor är den så kallade *sunk-cost fallacy* (översätts ungefär till falska slutledningar om påtvingade kostnader (enligt egen översättning)). Effekten leder till att människor tar beslut som baseras på vad de tidigare har investerat eller upplevt i en liknande situation för att undvika en känsla av kognitiv dissonans (Schacter, 2012).

För att sammanfatta den teoretiska utgångspunkten går det att påvisa att det ännu inte råder någon konsensus om vad gestaltning egentligen innebär. Många teoretiska ingångar har använts för att försöka definiera gestaltning, men gemensamt är dock att utgångspunkten för teorin är hur alla sorters kommunikation formar människors förståelse av sin omvärld. Gestaltning kan på så sätt påverka människors sätt att tänka och ta beslut.

Metod & material - del 1.

Undersökningsurval

Urvalsmetoden som tillämpades i denna studie var ett så kallat *klusterurval* (se t.ex. Ekström & Larsson, 2013). Detta var för att få en översiktlig bild av hur många artiklar som skrevs om Östersjöns miljöproblem i allmänhet. Artiklarna valdes ur en femårsperiod från november 2012 till november 2017 för att få ett stickprov för den kvantitativa undersökningen om uppmärksamhetscykler. Tidsspannet baserades på studiens påbörjande.

Materialet till studien avgränsades till sammanlagt sex tidningar, tre från vardera länder: tre svenskspråkiga finska tidningar och tre svenska tidningar. De tre finska tidningar som användes i studien var *Hufvudstadsbladet* (HBL), *Vasabladet* (VBL) och *Åbo Underrättelser* (ÅU), och de tre svenska tidningarna var *Barometern* (BOT), *Dagens Nyheter* (DN) och *Uppsala Nya Tidning* (UNT). Tidningarna valdes för redaktionernas geografiska proximitet till Östersjön och deras relativa politiska obundenhet för att undvika eventuell extern påverkan av politiska aktörer.

Tidning	Förkortning	Grundad	Huvudkontor	Räckvidd	Politisk färg
Barometern	BOT	1841	Kalmar & Oskarshamn	247 000	Obunden moderat
Dagens Nyheter	DN	1864	Stockholm	1 176 000	Obunden liberal
Uppsala Nya Tidning	UNT	1890	Uppsala	163 000	Obunden liberal
Hufvudstadsbladet	HBL	1964	Helsingfors	126 000	Obunden liberal
Vasabladet	VBL	1956	Vasa	18 000	Politiskt obunden
Åbo Underrättelser	ÅU	1824	Åbo	6 000	Politiskt obunden

Källor: se bilaga 3².

Procedur

Datainsamlingen genomfördes med hjälp av mediearkivet *Retriever Research*, tidningarnas egna webbarkiv och Stockholms Kungliga bibliotekets mikrofilmarkiv. För de svenska tidningarna användes deras egna webbarkiv för att de var lättåtkomligare än de finska

² Information om VBL:s och ÅU:s räckvidd är siffror från 2015.

tidningarnas. Kungliga bibliotekets mikrofilmarkiv användes som komplement för de artiklar som inte gick att öppna på Vasabladets egna webbsida.³

Sökordet som användes var ”Östersjön” för att få en så bred variation på artiklar som möjligt. Anledningen till varför materialet inte utgjordes av artiklar som kombinerade orden ”Östersjön” och ”miljö” var för att vissa artiklar behandlade Östersjöns miljöproblem utan att explicit använda ordet ”miljö”. Därefter operationaliserades sökresultaten inför den kommande kodningen genom en sållningsprocess som eliminerade vissa nyheter (se bilaga 1). Artiklarna kodades med hjälp av nedanstående kodschema (se bilaga 1). De två bedöarna tilldelades artiklar från varsitt land att koda oberoende av varandra efter att en variabelbestämning hade genomförts. Ett förtydligande är att variablerna forskare och expert har skilts åt på grund av om personerna i fråga är verksamma eller inte. Variabel 1 (dvs. forskare), är personer som är anställda på exempelvis ett lärosäte och variabel 2 (dvs. expert) är ej anställd men kunnig inom området.

Material

Sammanlagt blev N = 498 artiklar (se bilaga 3).

Tidning	Antal artiklar
BOT	153
DN	133
UNT	45
HBL	64
VBL	51
ÅU	52

Databearbetning

Kodningen gjordes främst i Excel och överfördes sedan till SPSS för att möjliggöra mer avancerade statistiska beräkningar. Från mätningen erhöles data på nominalskalenivå. Det finns

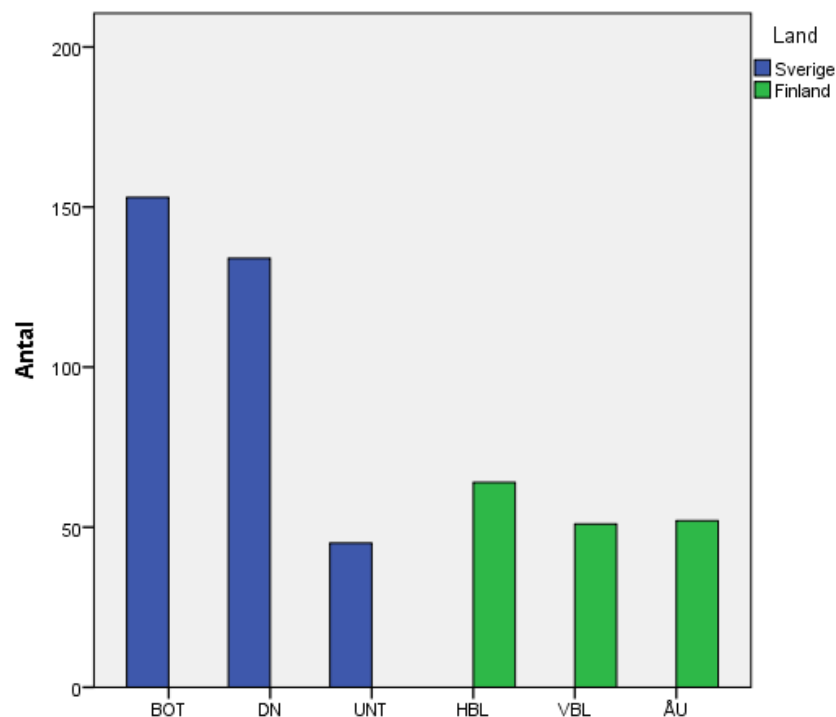
³ Vissa webbnyheter hamnar inte i tidningsversionen och om de gör det är det inte nödvändigtvis så att de publiceras samma datum och med samma innehåll. Vilket var fallet för Vasabladet. Ett fåtal artiklar uteslöts därför från undersökningen.

två variabler för uttalanden (baserat på citatens längd): uttalande 1 (den yrkesgrupp som citerades mest i artikeln; U1) och uttalande 2 (den yrkesgrupp som citerades näst mest i artikeln; U2). U2 tas i akt för att tidigare studier enbart fokuserar på U1, vilket leder till bortfall av möjligheten till en djupare kvalitativ innehållsanalys. Ett antal variabler föll bort under studiens gång eftersom de blev för breda. För utförligt kodschema se bilaga 1.

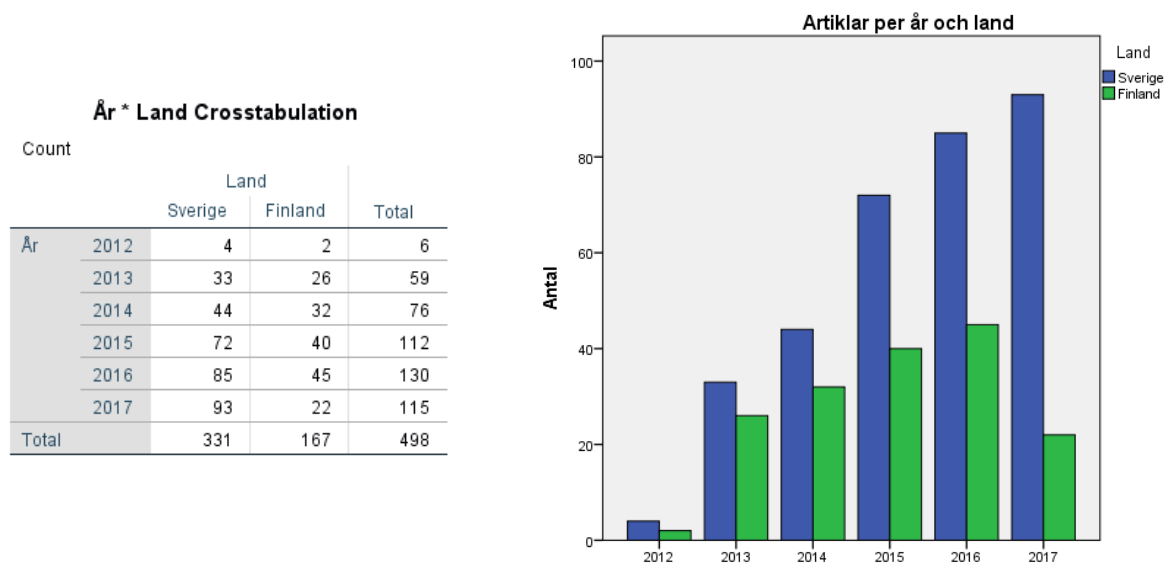
För att bedöma interbedömarreliabiliteten beräknades Cohens Kappa med hjälp av grafräknare och SPSS på 60 artiklar. Beräkningen som gjordes visade att Kappakoefficienten var 0,66, vilket anses vara ett gott värde (se till exempel Borg & Westerlund, 2012).

Resultat - del 1

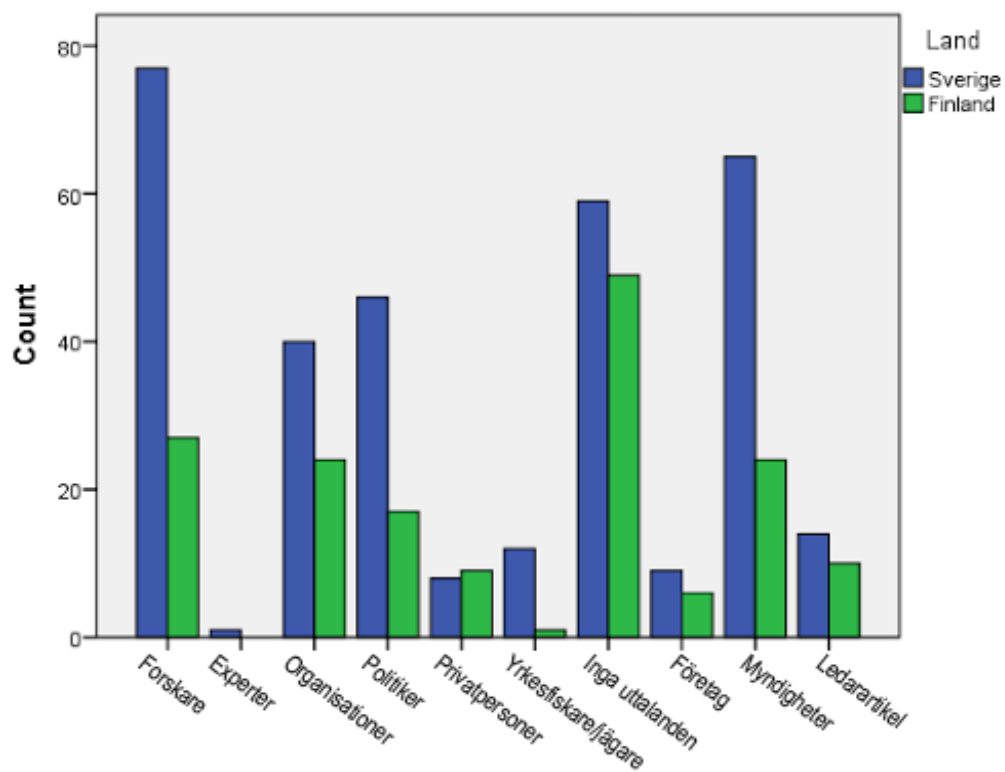
Nedan följer redovisningar för resultatet av del 1 av den här studien. En alfanivå på 5 % användes vid signifikansprövningen. Det skrevs fler artiklar i de svenska tidningarna ($N_{\text{Sverige}} = 331$) än i de finska ($N_{\text{Finland}} = 167$). För fullständig fördelning, se figur 1. Vid en ämnesanalys visade resultatet att samtliga tidningar förutom HBL hade fiskeindustrin & fiskar som det mest omskrivna ämnet (i HBL var utsläpp vanligast, se bilaga 4).

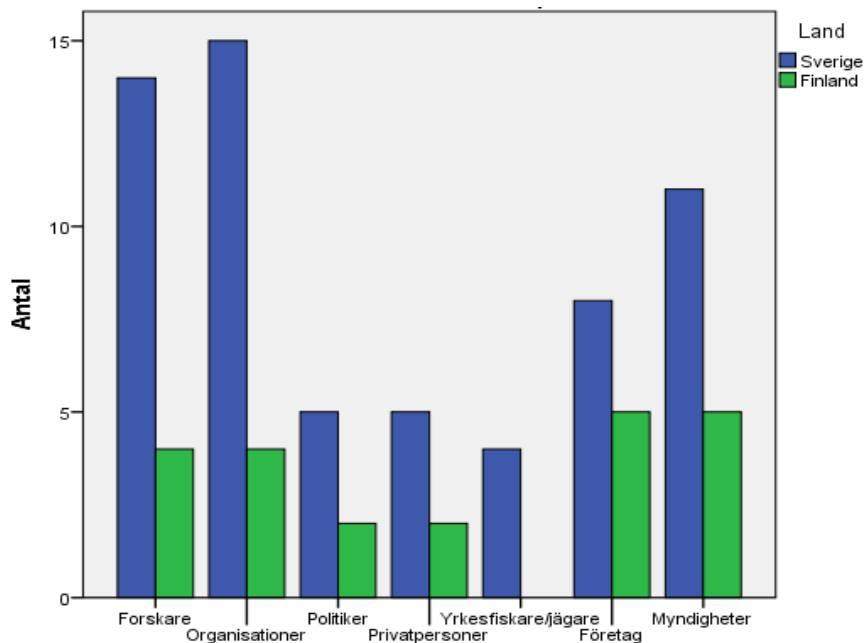
Figur 1. Fördelningen mellan antal artiklar per tidning. Ingen signifikans.

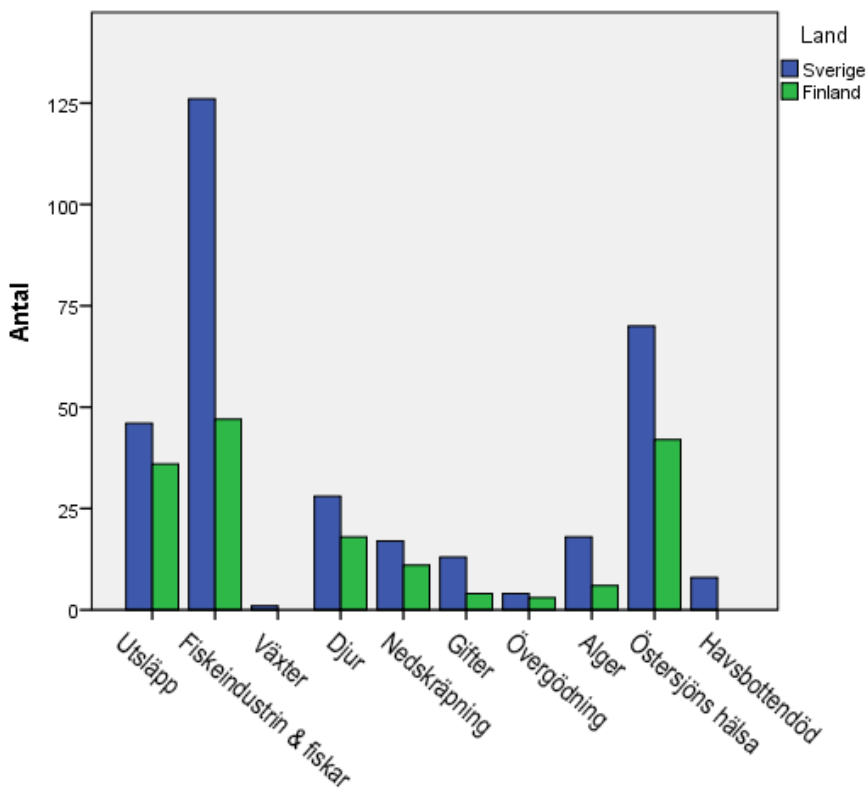
Figur 2. Fördelningen av antalet artiklar per år och per land. Signifikans återfanns ($\chi^2 = ,006$).

Figur 3. Uttalanden 1 (U1) per yrkesgrupp, per land (den yrkesgrupp som fått uttala sig mest i artikeln).

Figur 4. Uttalande 2 (U2) per yrkesgrupp per land (den yrkesgrupp som fått uttala sig näst mest i artikeln).

Figur 5. Antal artiklar per ämne och land. Ingen signifikans ($\chi^2 = ,083$).

Diskussion & analys - del 1

Dispositionen för diskussions- och analysdelen kommer att se ut som följande: en djupare analys av resultatet med koppling till de olika variabler som ingick i kodningen; jämförelse

med resultat från tidigare forskning; diskussion kring reliabilitet och validitet följt av en sammanfattning som inkluderar vad som kan tas i akt vid framtida forskning.

Av intresse i den kvantitativa delen (del 1) av denna studie var att jämföra hur mycket och ofta svenska och finska medier rapporterar om Östersjöns miljöproblem med avseende på teorin om uppmärksamhetscykler. Resultatet av den kvantitativa undersökningen visade att fiskeindustrin & fiskar var det ämne som generellt var mest omskrivet under femårsperioden studien fokuserade på. Detta gällde både svenska och finska tidningar med ett undantag, HBL, där utsläpp var det vanligaste ämnet. Det ämne som var näst vanligast i både de svenska och finska tidningar var ämnet Östersjöns hälsa.

En viktig aspekt att ta hänsyn till vid en ämnesanalys av antalet artiklar per tidning är HBL:s geografiska närhet till Finska viken och därmed till ryskt territorium. Eftersom resultatet visar att HBL hade flest artiklar som behandlade utsläppsproblem blir det en fråga om vad som prioriterades av HBL:s redaktion under femårsperioden som ingick i denna studie, och hur Rysslands miljömässiga aktiviteter såg ut i Finska viken. De andra tidningarnas geografiska läge kan ha bidragit till att nyheter om miljöläget i Egentliga Östersjön, den del som sträcker sig från Ålands hav till de danska sunden, prioriterades före händelser i Finska viken.

När det kommer till U1, alltså den yrkesgrupp som fick uttala sig mest i artiklarna, var det främst forskare som fick uttala sig i svenska tidningar, medan de flesta artiklar i de finska tidningarna inte hade några uttalanden alls och fakta fick således stå för sig själv. Analysen av U2 per land, alltså den yrkesgrupp som fick uttala sig näst mest i artiklarna, visade att citat från organisationer fick mest plats i svenska tidningar. I finska tidningar fick både myndigheter och företag mest plats när det kommer till U2.

U1 och U2 skiljer sig åt när det kommer till antal, vilket beror på att många artiklar endast hade uttalanden från en och samma yrkesgrupp och därmed föll dessa artiklar bort vid kodningen av U2.

För att inte få en snedvridning på antalet artiklar slogs antalet artiklar för 2012 och 2013 ihop, detta eftersom bara två månaders artiklar från 2012 användes i analysen. Med avseende på den aspekt av teorin om uppmärksamhetscykler som behandlar antalet artiklar per år, återfanns olika toppar och dalar för de två olika ländernas tidningar. Den svenska rapporteringen hade

sin topp 2017 och dal 2012/2013 medan den finska rapporteringen hade sin topp 2016 och dal 2017.

Vid jämförelse med Anna Jönssons studie (2011) finns det både likheter i vald metod och resultat vid ämnesanalysen. Jönssons studie kom fram till att övergödning var det vanligaste ämnet för Dagens Nyheters rapportering av Östersjöns miljöproblem. Studien kom också fram till att de som fick uttala sig mest i artiklarna var myndigheter, vetenskapliga experter, organisationer och politiker. Detta korrelerar med resultatet i denna studie där forskare, och myndigheter fick uttala sig mest i svenska tidningar (Jönsson, 2011).

Monica Djerf-Pierres (2011) studie som omfattar tv-rapporteringen av miljöproblem i svenska medier, kommer fram till tydliga toppar i nyhetsrapporteringen som dyker upp relativt regelbundet under de 50 år studien baseras på. Eftersom vår studie har ett kort tidsspänn i jämförelse är det svårt att se om nyhetsrapporteringens toppar följer en regelbunden trendlinje. Rapporteringen under den femårsperiod denna studie baseras på visar dock enstaka, men tydliga toppar och dalar. Schmidt, Ivanova och Schäfers (2013) studie om rapporteringen om globala klimatförändringar i 27 länder, kommer fram till att uppmärksamheten när det kom till globala klimatförändringar ökade från 1990-talet och fram till 2006. Ökningen planade ut, men rapportering höll sig på samma nivå.

Resultatet i vår studie visar att trenden för rapporteringen av Östersjöns miljöproblem ökar med åren, för den svenska rapporteringen. Finsk rapportering följer ingen specifik trend utan ökar och sjunker olika för varje år.

Reliabilitet och validitet

Denna studie har brister med hänsyn till både reliabilitet och validitet, men på olika nivåer. Den interna reliabiliteten kontrollerades med hjälp av interbedömarreliabilitet som beräknades med hjälp av Cohens kappas.

Metoden som användes för materialinsamlingen hade brister eftersom artiklarna togs från olika arkivtyper på grund av tekniska problem. Som tidigare nämnt i avsnittet om metod och material, togs de svenska tidningarnas artiklar från tidningarnas respektive webbarkiv, medan de finska artiklarna samlades in med hjälp av mediearkivet, Retriever Research. Detta kan ha påverkat sökresultatet och därmed också resultatet i sin helhet för att det inte är säkerställt om

alla artiklar arkiveras på samma sätt i de olika arkiven. Detta var en extern faktor som uppsatsförfattarna inte hade eller kunde ha någon kontroll över, på grund av tidsbrist.

Eventuella felkällor med den kvantitativa undersökningen kan vara att antalet artiklar per år varierar stort mellan 2012 och resterande år. Detta är på grund av det femårsurval som valdes för studien. Studien påbörjades i november 2017 och därmed användes endast artiklar från november 2012 fram till november 2017. Urvalet försvårar analysen av 2012 års artiklar eftersom det blir mycket färre artiklar det året i jämförelse med de andra åren i studien. En annan felkälla som måste tas i akt är problemet med Vasabladets webbarkiv som gjorde att det inte var möjligt att läsa artiklar som skrevs sent år 2013 eller tidigare. Detta gjorde att dessa artiklar ($N_{\text{bortfall}} = 1$) inte kunde genomgå en kvantitativ innehållsanalys.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den kvantitativa delen hade brister gällande materialinsamlingen och till en viss del urvalsmetoden. Däremot kan de resultat som har påvisats konstatera ett signifikant resultat mellan tidningar och ämne ($\chi^2 = 0,004$). Studien visade också toppar och dalar för antalet artiklar i svenska respektive finska tidningar. Fiskeindustri och fiske var det ämne som alla tidningar skrev mest om, förutom HBL, där utsläpp var det vanligaste ämnet. Tidsspannet var i jämförelse med andra studier kort, men det visades tydliga toppar och dalar i tidningarnas miljörapportering.

Och nu till del två av denna studie, den kvalitativa delen som kommer att fokusera på tidningarnas gestaltning av fiskeindustri och fiskar i Östersjön.

Metod & material - del 2

Analysmetod

Analysmetoden som användes i del 2 av uppsatsen var Ledin och Mobergs (2010) kvalitativa och deskriptiva textanalytiska metod som innefattar analys med hjälp av olika dimensioner. De dimensioner som ingår är: *interkontextualitet* (samspel mellan texter och deltagare, innefattar även sub-begreppen *rekontextualisering* och *genre*), *interaktion* (liknas vid samspel och växelverkan, dvs. vilka som får komma till tals), *relation* (förmåga hos skribenten att bygga en relation till en idealisk läsare), *koherens* (meningsfullhet på både mikro- och makronivå, dvs. om en text är sammanhängande stycke för stycke). Konkret handlar analysmetoden om hur skribenter möter sina läsare i texter, exempelvis hur skribenten använder sig av ett specifikt

språkbruk eller nämner kulturella aspekter för att knyta an och locka läsarna (Ledin & Moberg, 2010). Det är väsentligt att notera att inte alla textanalytiska dimensioner som Ledin och Moberg (2010) använder kan tillämpas på alla texter.

Den urvalsmetod som tillämpades på studiens andra del var ett så kallat stratifierat urval där två artiklar från varje tidning valdes med avseende på resultatet från studiens första del, och det ämne som tidningarna skrev om mest. Resultatet från del 1 visar att det fanns en skillnad i antalet artiklar som skrevs och var uppmärksamhetstopparna låg i de svenska och finska tidningarna.

Notiser, opinionsartiklar och nyheter skrivna av nyhetsbyråer uteslöts från urvalsramen eftersom studiens fokus ligger på hur tidningarna själva gestaltar miljöproblemen (i det här fallet ska nyheter om fiskeindustrin och fiskar analyseras). De artiklar som föll inom urvalsramen numrerades och lades in i online-motorn random.org:s listor för att slumpmässigt ta fram två artiklar att genomföra den kvalitativa textanalysen på. Anledningen till det randomiserade inslaget i metoden var för att tidningarna visade en liten diskrepans i attityd gentemot Östersjöns fiskediskurs, det var alltså svårt att se en övergripande inställning hos de olika tidningarna. Artiklarna som valdes med hjälp av random.org var de som hamnat högst på listan efter två omgångar. Efter att två artiklar från vardera tidningen hade randomiserats fram tilldelades varje uppsatsförfattare en artikel från varje tidning, varannan från en topp och varannan från en dal.

Material – del 2

De sex svenska artiklarna som kommer att analyseras tas från 2017 och 2013/2012 (med undantag)⁴ och är följande:

Barometern (BOT): 2017 och 2012

- *Skördefest av musslor och utfodringsdags för höns*, (topp) publicerad 2017-10-20, skribent Anders Blank.
- *Musselodlingar startar på Öland*, (dal) publicerad 2012-12-10

Dagens Nyheter (DN):

---

⁴ Med undantag för de tidningar som inte hade artiklar som passade in i vår urvalsram dessa årtal. De gånger det inte gått att hitta artiklar, passande till urvalsramen, har vi även använt oss av andra årtal. Det vill säga så långt det har gått med årtal så nära det önskade årtalet som möjligt när det kommer till uppmärksamhetscyklerna.

- *Rovfiskar ger friskare kuster vid Östersjön*, (topp) publicerad 2017-07-19, skribent Katri Artta Svarfvar.
- *Skolorna bör inte servera strömming*, (dal) publicerad 2013-07-15, skribent Ebba Blume.

Upsala Nya Tidning (UNT): 2017 och 2014

- *Olika syn på kustfiskets framtid*, (topp) publicerad 2017-08-31, skribent Josef Nylén.
- *De jagar DNA på lektionen*, (dal) publicerad 2014-09-20, skribent Maria Lindblom.

De finska artiklarna som kommer att analyseras tas från 2015 och 2017 och är följande:

Hufvudstadsbladet (HBL): Från 2013. Eftersom det inte fanns artiklar som stämde överens med kriterierna för uppmärksamhetscyklerna, användes de enda två som gjorde detta.

- *Gäddan söker sig inomskärs*, publicerad 2013-07-09, skribent Tua Ranninen.
- *Vi äter mer giftig strömming än svenskarna*, publicerad 2013-05-21, skribent Peter Buchert.

Vasabladet (VBL): från 2016 och 2014

- *Östersjöloxen klarar sig bättre*, (topp) publicerad 2016-05-03, skribent Patrick Sjöholm.
- *Yrkesfisket botar Östersjön*, (dal) publicerad 2014-04-01, skribent Kenneth Myntti.

Åbo Underrättelser (ÅU): (artiklar från 2015 och 2016)

- *Slamkrabban trivs hos oss*, (topp) publicerad 2015-03-13, skribent Monica Sandberg.
- *Engelska ålar flygs till Finland*, (dal) publicerad 2016-08-29, skribent ej angiven.

Resultat - del 2 (kvalitativ innehållsanalys)

Resultatet för den kvalitativa innehållsanalysen kommer att presenteras var tidning för sig i bokstavsordning (med de tre svenska tidningarna först): BOT, DN, UNT, HBL, VBL och slutligen ÅU. Artikelns benämning och rubrik är formaterade som underrubriker. Benämningen innehåller tidningens förkortning och följs av antingen en 1:a (artiklar tagna från en topp i uppmärksamhetscykeln) eller en 2:a (artiklar tagna från en dal i uppmärksamhetscykeln), till exempel DN-1, BOT-2, VBL-1 etcetera. Eftersom HBL inte hade artiklar från olika årtal användes bara slumpvis siffrumrering. Under varje underrubrik står det även nyckelord som är kopplade till gestaltningar som kunde återfinnas i artiklarna.

Artiklar från Barometern (BOT)

BOT-1. Skördefest av musslor och utfordringsdags för höns (topp)

Ansvar, lösning, skam, kritik & relation till läsaren

Olikt de nästkommande analyserna kommer detta avsnitt att fokusera på ett reportage om hur musselodlingar på olika sätt kan hjälpa Östersjön att tillfriskna.

Redan i artikelns ingress och inledande stycken återfinns många olika värderingar och intressanta gestaltningar. Ett ord som återkommer tidigt och ofta i texten är ”fet(a)”, vilket främst syftar på Östersjöns problem med övergödning. Artikelns två första stycken lyder:

Östersjön är tjock, har blivit ett fetto. Årtionde efter årtionde har innanhavet matats med näringsämnen och blivit övermätt och späckat. Och precis som med oss människor mår hav inte bra av att få för mycket av det goda.

Bantningskurer har satts in. Men dessa är bara inriktade på att stoppa den existerande gödningen. Våtmarker har anlagts, dämmen har byggts och myndigheter inför hela tiden tuffare restriktioner när det gäller läckage av fosfor och kväve. Det är väl bra. Men väldigt lite har gjorts för att stoppa gamla synder.

Här är det ett tydligt exempel på ansvarsgestaltning och hur en skribent bygger en relation till läsaren. Den avslutande meningen i det första stycket (”Precis som med oss människor mår hav inte bra av att få för mycket av det goda.”) är en liknelse för att få läsaren att identifiera sig med Östersjön. Liknelsen speglar också den ignoranta attityden som finns gentemot Östersjöns problem. Genom att låta läsaren direkt koppla Östersjöns ”tjockhet” till mänsklig övervikt blir det tydligt att miljöproblemen är viktiga att lösa. Det förstärks av den första meningen i det andra stycket där ett antal ”bantningskurer” nämns.

Artikelns använder sig flitigt av värdeladdade ord och begrepp. Utöver det som nämndes i föregående stycke beskrivs Östersjöns hälsotillstånd bland annat som ”alarmerande”, ”det utsatta läget” och som ett hav där alla arter ”lever på gränsen av vad de tål”.

Några genomgående teman i artikeln är hyckleri, kontraster och skam. Miljögestaltningen i ett stycke lyfter fram skarpa kontraster i mänsklighetens agerande och hur vi lägger dövörat till när verkligheten är diger. Skribenten lyfter fram att medan det är en brittsommar i oktober med löv som går i regnbågens varma toner, lider världen under havsytan. Skribenten avslutar med följande mening: ”Dessa delar är alltså lika döda som Döda havet. Livlösa. Samtidigt som vi skryter med att ha världens renaste huvudstad, är denna placerad på kanten till världens smutsigaste innanhav.”

De som får uttala sig i artikeln är främst forskare som ansvarar för musselodlingsprojektet Algoland vid Linnéuniversitetet. En av försöksledarna, Anna Thore, uttalar sig såhär: ”Det är alltså gamla synder som man måste ta hand om.” Ordet ”synder” är något som återkommer två gånger i artikeln. ”Synder” associeras av många som bibliska läror om handling och konsekvens, och när det används i artikeln blir temat ännu tydligare. Det syftar på att det är en auktoritet som uttalar sig och om inte människan benådas för sin synd får det konsekvenser.

I ett stycke kritiseras forskningsvärldens ineffektivitet och Algoland-projektet framställs som ett idealiskt forskningsupplägg som borde eftersträvas av andra liknande forskningsområden. Kritiken lyder: ”Det här är hands-on forskning som inte stannar vid en avhandling som samlar damm på en bokhylla, utan det är akademiska studier som ska ge praktiska resultat direkt”. Citatet innebär också att rent teoretiska forskningsområden ses som onödiga eftersom de ”står och samlar damm på en bokhylla”.

Mot slutet av artikeln får läsaren träffa hönsen som det anspelades på i rubriken och ingressen. De hönor som artikeln syftar på är värphönor, framförallt på ekologiska gårdar, som kräver speciellt foder som är fritt från syntetiska tillsatser. Här kritiseras de ekologiska gårdarna för deras kanske inte så miljövänliga arbetsätt (höga utsläpp, importerat foder, utfiskning av hav etcetera.). Som i resten av artikeln presenteras musselodlingarna som en lösning på alla dessa problem, som guldets slutet av regnbågen i det ”döda Östersjövattnet”. Här bygger skribenten ytterligare en relation till läsaren. Vi som konsumenter av ägg skulle gynnas av musselodlingarnas existens även på konsumtionsnivå. Kanske inte direkt genom att äta musslorna, utan indirekt genom äggkonsumtion.

Artikeln avslutar med ett till citat från Anna Thore som lyder: ”Vi har siktat på beach 2020 för Östersjön, men det kommer nog ta lite längre tid än så att få innanhavet slimmat”. Citatet sammanfattar artikelns övergripande tema: Östersjöns övervikt.

BOT-2. Musselodlingar startar på Öland (dal)

Lösning

Artikeln handlar om musselodlingar som ska påbörjas, på försök, på Öland. Artikeln börjar med att ta upp de olika ställen som försök kommer att ske på och skapar direkt en relation till de läsare som känner igen platserna eller till och med bor där omkring. Artikeln ger direkt en förklaring vad projektet hoppas på: ”Målet är att det på sikt ska bli en ny näring för företagande

på Öland.” Här skapas också en relation till de läsare som önskar bättre företagande för Öland och skribenten ger texten en hoppfull och positiv känsla.

Skribenten sätter en positiv stämpel på texten redan i ingressen: ”Försök med musselodlingar startar på Öland och redan i maj nästa år ska redskap sättas ut.”

Begreppet ”redan i maj” talar för att detta är något som kommunen eller alla har väntat på och att det gått snabbare än väntat. Läsaren får sannolikt en positiv känsla över odlingen och det artikeln säger. Skribenten använder sig också av lite lekfullhet i texten, bland annat genom meningen ”Nu är det inte frågan om någon delikatess som så småningom kan anrättas vid matsalsbordet där hemma, utan det rör sig om den blåmussla som redan finns i Östersjön”. Skribenten skapar även här en relation till läsaren där den fångar upp de som började fundera på vad det var för musslor, under textens gång, eller tänker på musslor som en delikatess.

Miljöprojektledare i Borgholms kommun, Kristin Bertilius, får uttala sig i artikeln där hon får ge djupare information om musslorna och hur själva försöken kommer att gå till. Hennes citat är pedagogiskt och även om läsaren inte har några förkunskaper skulle den ändå förstå vad hon menar. Exempelvis: ”Projektet går ut på att få ett hållbart vattenbruk eftersom musslan är bra på att filtrera och fånga upp näring.”

Den enkla beskrivningen som ges i artikeln ger dock inte läsaren en djupare förståelse över varför just detta behövs och vad som kan ha orsakat detta, utan beskriver mer hur musselodlingarna kommer att gå till samt kort vad projektet går ut på (se citat ovan).

Förutom det citat som tidigare tagits upp från Kristin Bertilius fokuserar inte texten på miljöproblematiken eller ansvarsfrågan, utan endast på vad som ska göras, vilka som gör det samt vad de hoppas på. Texten fokuserar på framtiden och går därför inte bakåt för att berätta om varför det behövs fler musslor, läsaren kan alltså lämnas med olika tankar om det. Att artikeln inte väljer att ta upp ansvarsfrågan är också ett ställningstagande på att fokus bör ligga på lösningar och inte på vem eller vilka som bär ansvaret för problemet.

Artiklar från Dagens Nyheter (DN)

DN-1. Rovfiskar ger friskare kuster vid Östersjön (topp)

Ansvar & auktoritet

Denna nyhetsartikel handlar om hur större bestånd av rovfiskar i Östersjön potentiellt skulle kunna lösa flera av innanhavets miljöproblem, något som visas i en studie gjord av svenska

och nederländska forskare. Likt artikel ÅU-2 om importen av ål, har den här artikeln en mer positiv nyans än de andra artiklarna.

Genomgående i artikeln – från rubrik till brödtext – används värdeladdade eller värderande ord för att styrka de positiva effekterna som rovfiskar har på Östersjön. Exempel på detta är ord som ”friskare”, ”viktig” och ”motverka problem”.

Det etableras tidigt i artikeln att mycket eller all fakta som återfinns i texten antingen kommer att baseras på forskarnas utsagor eller på information som tas upp i deras studie. Det tydliggörs genom att artikelns inledande stycke ytligt beskriver studiens utformning. Den enda personen som får uttala sig i artikeln är en av de svenska forskarna som utformade studien, Serena Donadi vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Hon uttrycker sig såhär angående sin studie: ”Den här studien är viktig för både miljön och människan. Det är en av de första studierna i Östersjön som visar hur viktiga rovfiskar är för vattenkvaliteten. Den berör stora delar av Östersjön, och länder runt omkring den”.

Eftersom Donadi är den enda som får uttala sig och fakta från studien får stå oemotsagd, får även den här artikeln en auktoritär nyans likt artikel BOT-1. Hennes betoning på hur viktig hennes studie är för miljön, människan, forskning och länder i Östersjöområdet kan få en läsare att tro att hennes ord är lag. Det vill säga att det blir en större sannolikhet att en gestaltningseffekt som ett resultat av priming uppstår hos läsaren.

Artikeln avslutar med att Donadi får ett slutcitrat där hon ger förslag på lösningar till rovfiskarnas problem. Hon föreslår att våtmarker ska återställas och att föroreningar och algblooming minskas – allt för att ”vegetationen och kustmiljön är viktig för fiskens hälsa, den är beroende av sin omgivning”, säger Donadi.

Görs en djupare analys syns ansvarsgestaltningen och människans roll i artikeln. Artikeln hänvisar inte direkt till någon specifik aktör som skulle vara den huvudsakliga syndabocken, utan gör istället anspelningar. Fiskeindustrin anspelas på i näst sista stycket, men utöver det är det vagt uttryckt vem som är huvudansvarig. Intrycket blir att hela mänskligheten har ansvaret, läsaren har ansvaret. Likt hur storspiggarna ses som bovarna vid Östersjöns kuster, framställs mänskligheten implicit som boven för Östersjöns miljöproblem i förstahand.

DN-2. Skolorna bör inte servera strömming (dal)

Ansvar, kritik & ignorans

Artikeln handlar om de gifter som finns i fiskar från Östersjön, med fokus på att dessa fortfarande serveras i skolor och på förskolor. Strömming är den fisk som artikeln handlar mest om men Östersjöfisk rent generellt nämns också som ”skadlig”.

Pontus Elvingsson, statsinspektör på Livsmedelsverket, får uttala sig i artikeln och citeras med många värdeladdade ord. Han beskriver det som ”olämpligt” av skolorna att servera fisk från Östersjön utan att först kolla hur skadligt detta skulle kunna vara för barnen. Han tar också upp att gifterna är farliga för gravida eftersom gifterna samlas i fostret redan innan det fötts.

Texten präglas av sådana starka ord och skapar sannolikt en rädsla hos läsaren för förgiftning av barn och skapar lätt upprörda känslor över att skolor serverar detta.

”Nästa år ska myndigheten syna varifrån skolornas fisk kommer.” Detta är andra meningen i ingressen som direkt syftar på att skolorna inte tar sitt ansvar och att Livsmedelsverket därför måste lägga sig i och ta hand om problemet. Artikeln fortsätter: ”Livsmedelsverket ställer skärpta krav på skolors och förskolors kök” Citatet lägger fokus på att det är skolorna som gör fel och att det är de som köper in fisken som bär ansvaret över att barnen i de olika skolorna får i sig gifter. Det är bara Elvingsson som får uttala sig i frågan och någon skola erbjuds inte något utrymme att uttala sig. Detta gör att Livsmedelsverket ses som de goda och skolorna som de onda och läsaren får det lätt att välja sida. Detta är problematisk eftersom läsaren lämnas med endast en sida av problemet och skolorna får inte en möjlighet att förklara varför det har blivit på detta sättet.

Källan till de gifter som tas upp förklaras inte i texten utan nämns först i en faktaruta där man förklarar att giftet dioxin bildas vid sopförbränning och när kemikalier bildas. PCB tas också upp i texten som exempel på gift men utan att gå närmare in på var den kommer ifrån.

Artikeln fokuserar alltså bara på mänsklig konsumtion samt skolornas ansvar i att barnen får i sig olika gifter. Någon djupare analys eller diskussion av hur det kommer sig att Östersjöfiskarna har en så stor mängd gifter förekommer inte. Ansvaret läggs på skolorna och privatpersoner som köper fisken.

Artiklar från Upsala Nya Tidning (UNT)

UNT-1. Olika syn på kustfiskets framtid (topp)

Ansvar & konflikt

Artikeln handlar om fiskebestånden, främst torsk och strömming. Politikerna och fiskarna är oense om hur fisket ska kontrolleras. Politiker i Östhammars kommun samt flera fiskeföreningar har skickat en skrivelse till landsbygdsministern där de uttrycker missnöje över Havs- och vattenmyndighetens beslut om fiskebestånden. Fiskaren Sigvard Sundell tycker att det bör införas ett trålförbud i hela Östersjön medan landsbygdsministern Sven-Erik Bucht endast diskuterar Sveriges ställning till trålning och att det är förbjudet i de vatten Sverige kontrollerar.

De båda männen som får uttala sig om fisket och trålningen diskuterar detta på olika nivåer vilket gör att konflikten och diskussionerna går om varandra. Bucht får uttala sig om Sveriges inställning till trålning och får mycket mer plats än Sundell i artikeln.

Artikeln nämner flera olika ord, namn och myndigheter i texten vilket gör den svår att följa om läsaren inte har förkunskaper om dessa. Exempelvis, Havs- och vattenmyndigheten, trålning och Internationella havsforskningsrådet. Artikeln hoppar också snabbt mellan fiskebestånd, EU:s fiskeripolitik och trålning, vilket gör det svårt för en oinsatt läsare att följa med.

Redan i ingressen som lyder: ”Framtidsutsikterna för det kustnära fisket är dystra, menar Sigvard Sundell i Gräsö-Öregrund fiskeriförening. Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht är mer hoppfull”, skapas en konflikt mellan två olika ståndpunkter i fiskets framtid. Något som skapar nyfikenhet och därigenom fångar upp läsaren.

Konflikten är i brödtexten inte lika konkret som i ingressen. Och eftersom så många olika aspekter nämns i och med Buchts uttalande blir det svårt för en oinsatt läsare att förstå vilka sidor det finns. Därmed blir det svårt för läsaren att avgöra om den håller med eller inte.

I artikeln är det dessa två som får uttala sig, Sundell och Bucht. Till skillnad från de flesta artiklar rörande fiske får alltså en fiskare uttala sig. Något som visade sig vara ovanligt i denna studies första, kvantitativa, del. Som tidigare nämnts får Sundell inte uttala sig mycket i artikeln och han framställs med sina uttalande som väldigt negativ, i jämförelse med Buchts positiva och hoppfulla, dock diffusa citat.

Gräsö-Öregrund fiskeriförening nämns direkt i början med koppling till Sundells uttalande. Detta förutsätter direkt att läsaren vet var Gräsö och Öregrund ligger för att denna ska få bra förståelse över vad artikeln berättar.

UNT-2. De jagar DNA på lektionen (dal)

Framtid, publikanpassning & ansvar

Den sista artikeln från de svenska tidningarna som kommer att analyseras kvalitativt i denna studie är en nyhetsartikel om högstadiel elever som deltar i Nobelmuseets projekt, Forskarhjälpen. Enligt artikeln ska projektet gå ut på att eleverna får en bättre förståelse för ”olika strömmingsbestånds släktskap och förflyttningar. På så sätt hoppas forskarna kunna ta reda på hur man bättre kan bedriva fiske som inte utarmar fiskbestånd.”

Det finns inget element i artikeln som skulle tyda på att skribenten försöker bygga en relation till läsaren. Däremot representerar barnen en framtid där utarmade fiskebestånd inte längre är en del av verkligheten. I ingressen står: ”Elever på Alsike skola hjälper forskningen”, vilket kan tolkas som att en lösning till Östersjöns fiskbestånd måste börja med tidigt engagemang, kanske redan i skolåldern. Detta blir tydligare allt eftersom läsaren bearbetar artikeln kronologiskt.

Vid första anblick kan artikeln ge intrycket att den enbart behandlar ett tema, det vill säga att högstadiel elever vid Alsike skola bidrar till DNA-forskning, när det egentligen handlar om två teman. Det andra temat ligger lite i skymundan och varken rubriken eller ingressen ger någon antydning på vad det är – nämligen Östersjöns fiskeproblem.

Fiskeproblemet nämns implicit två gånger i artikeln. Första gången i ett citat som kommer från matematik- och NO-läraren Maria Sörlin som säger: ”Forskarna försöker kartlägga hur många olika sorters sill och strömming det finns i Nordostatlanten och Östersjön. De undersöker om strömming från olika bestånd är släkt med varandra och om de blandar sig med varandra.” Andra gången fiskeproblemet nämns är i faktarutan som står efter artikelns avslut, men där med fokus på den höga gifthalten i fisk från Östersjön.

Anledningen till varför Östersjöns fiskeproblem inte är lika explicit i denna artikel som i de flesta artiklar som ingår i studien, kan vara på grund av skildringen av barn i kombination med vad som oftast associeras med barn: framtid. Artikelns lättsamma klang tillsammans med den annars ytliga faktaredovisningen och det lätta språket förstärker hypotesen. Alltså att barn inte

gärna ska associeras med Östersjöns nuvarande miljöproblem, utan att de istället ska ses som Östersjöns räddare.

Däremot innebär det inte att de avskrivs allt ansvar genom att de framställs som icke-bidragande aktörer till Östersjöns rådande hälsotillstånd. De tillskrivs ett framtida ansvar, vilket blir tydligt i mitten av artikeln: ”Förutom att hjälpa forskningen är ett annat syfte med projektet att eleverna ska få bättre förståelse för vad forskning är. Varpå en av eleverna, Albin Kilje, svarar: ”Ja, man förstår att det måste finnas ett stort underlag av prover för att få fram bra statistik.”

Artiklar från Hufvudstadsbladet (HBL)

HBL-1. Gäddan söker sig inomskärs

Konflikt och ansvar

Detta är ett reportage som handlar om de miljöproblem som påverkar gäddan, med fokus på övergödningen. Reportaget tar också upp gäddans hälsa i ett historiskt perspektiv med start 1939 och fram till och med idag (2013). Genom att årtal för årtal leda läsaren i texten och historien om gäddbeståndet skapar skribenten en saga, något som kan fånga upp läsaren och skapa intresse och sammanhang.

I artikeln får chefen för Tvärminne zoologiska station, Marko Reinkainen, komma till tals i ett flertal citat. Tvärminne zoologiska station är en forskningsanläggning och allt från tankar till historia och forskning citeras från Reinkainen. Detta kan vara en förklaring till att skribenten skapar en distans till sina läsare när ord som ”ackumulera” och ”eutrofiering” används utan närmare förklaring. Det är ord som används i forskningssammanhang och inte i vardagligt tal och som därför inte tilltalar en allmän läsekrets. Eutrofiering är exempelvis bara ett annat ord för övergödning, som används på alla ställen förutom ett i texten.

Olika värdeladdade ord och kraftfulla meningar används för att ge läsaren en bild av gäddans välmående. Exempelvis beskrivs gäddan som en ”raritet” och att beståndet har haft en ”radikal minskning”. Ord och begrepp som berättar för läsaren att det är någonting allvarligt som händer, vilket blir tydligt i reportagets sista mening där Reinkainen får beskriva hans tro om gäddans framtid. Citatet säger då ”Jag tror att vi måste lära oss att äta mört i stället!”. En mening med mycket stark betydelse där läsaren får känslan av att det är mycket illa ställt med gäddorna.

Skribenten refererar också till gäddans platser som ställen ”gäddan lekte i” och som nu ”är överväxta”, något som skapar sympati hos läsaren för gäddorna och därmed en relation.

När det kommer till ansvar fokuserar artikeln mest på övergödning som en konsekvens av människors handlingar. Exempelvis använder skribenten meningen ”Ja, boven i det här dramat är, än en gång, övergödningen av Östersjön”. En mening som pekar på att övergödningen är grunden till många problem i Östersjön samt litar på att läsaren i sig förstår detta. Om läsaren tidigare läst om övergödning som ett problem, känner den samhörighet med skribenten och de kan mötas i detta. Har läsaren ingen tidigare koppling eller några förkunskaper gällande övergödning eller liknande miljöproblem får den inte ett lika tydligt sammanhang.

I slutet av reportaget tas en annan typ av ansvar upp och Reinkainen citeras när han berättar att Östersjöns övergödningssproblem beror på utsläppen från jordbruk och reningsverk som inte fungerar. Det är alltså inte privatpersoner som står i fokus och beskylls utan företag.

HBL-2. Vi äter mer giftig strömning än svenskarna

Konflikt & konsekvens

Artikeln handlar om Finlands kontra Sveriges konsumtion av strömning och lax som kommer från Östersjön. Problematiken som lyfts fram är att fisk från Östersjön innehåller olika gifter – och hur ofta barn och vuxna i fertil ålder rekommenderas äta fet fisk från Östersjön är något som Finland och Sverige är oense om.

Hela artikeln genomsyras av en konfliktgestaltning där finsk kontra svensk auktoritet ställs mot varandra i ett slag om vem som vet mest. Gestaltningen blir tydlig tidigt i artikeln, redan i ingressen likt den föregående texten som analyserades (”Yrkesfisket botar Östersjön”). Ingressen säger följande:

Finländarna får äta mer strömning och vildlax från Östersjön än svenskarna, enligt de nationella hälsorekommendationerna. Finland ligger efter, anser en svensk expert på miljögifter.

– Svenskarna tycks vara lite känsligare, kontrar Evira.

Ingressen förstärker den finska sidans inställning, det vill säga att finskar inte är lika ”känsliga” som svenskarna. Artikeln ger den svenska miljöexperten endast en referens i löpande text medan det finska Livsmedelssäkerhetsverket, Evira, får avsluta ingressen med ett citat där det ”bekräftas” att svenskar ”tycks vara lite känsligare”.

Artikeln fortsätter och inleder brödtexten med en scen från ett torg där läsaren får träffa en kvinna som köper en bit fisk på Salutorget i Helsingfors. Hon får frågan om hon är medveten om att all fisk inte är lika hälsosam, vilket i denna artikel syftar på om hon vet att fisk från Östersjön innehåller stora mängder gifter. Hon svarar att hon medveten om detta, men att hon tycker att ”fiskens goda egenskaper kompenserar de dåliga”. Citaten från kvinnan gör att texten känns levande och interaktionen mellan skribent och läsare blir distinkt. Läsaren får chansen att känna igen sig i kvinnans situation och livsstilsval där vi ofta är medvetna om vissa risker, men väljer att bortse från dem för att det finns något annat som lockar.

Texten fortsätter med att i ett stycke nämna att fet fisk från Östersjön inte får transporteras över EU:s fria marknad, men att Sverige, Finland och Lettland har undantagstillstånd och får sälja fisken i hemlandet. Detta stycke kommer att bli relevant efter analysen av nästkommande stycken.

De avslutande styckena handlar enbart om Finlands kontra Sveriges konsumtionsrekommendationer. I det näst sista stycket står det att Livsmedelssäkerhetsverket i Finland rekommenderar barn och vuxna i fertil ålder att inte äta viss fisk från Östersjön mer än 1–2 gånger i månaden. I Sverige är rekommendationen 2–3 gånger om året, enligt Livsmedelsverket. Här avslutas stycket med ett citat som förmodligen är från dem: ”Ingen borde äta strömming”.

I det sista stycket får en svensk professor ”försvara” Sveriges skärpta rekommendationer genom en referens till en ny studie om exponeringen för miljögifter under det prenatala stadiet. Professorn citeras med följande: ”Före det påminde våra rekommendationer om Finlands. Det låter som om Finland ligger lite efter.”

Och det är här som stycket om EU får en intressant förankring. Likt hur kvinnan i intervjun bortser från konsekvenserna som kommer med konsumtion av Östersjöfisk, bortser både Sverige och Finland från EU:s regleringar och istället kivas om vem som vet bäst. Det blir som ett syskonräl mellan Finland och Sverige medan EU som överordnad inte lyckas disciplinera dessa två aktörer.

Istället för en ansvarsgestaltning som föregående artikel tycks denna artikel ha en intressant vinkel på en *konsekvensgestaltning* i kombination med konfliktgestaltning. Tolkningen går i top-down-led från EU till Finland och Sverige till individer (dvs. konsumenter av Östersjöfisk).

Artiklar från Vasabladet (VBL)

VBL-1. Östersjölaxen klarar sig bättre (topp)

Ansvar

Detta är en nyhetsartikel som handlar om Östersjölaxen och WWF:s fiskeguide som innefattar en grön, en gul och en röd lista. På den gröna listan hamnar fisk som WWF anser hållbart att konsumera för att den har ett högt och säkert bestånd medan det på den röda listan hamnar fisk som WWF inte tycker borde konsumeras. Fokus i texten ligger på att Östersjölaxen har flyttats från den röda till den gula listan.

Texten förklarar kort vad fiskeguidens listor innebär men tar upp fiskemetoden ryssja, utan djupare beskrivning av vad denna metod går ut på. Till skillnad från *Engelska ålar flygs till Finland* (se nedan) är denna artikel inte lika märkt av forskning när det kommer till ordval och textupplägg. Här har texten ett annat flyt och blandar korta och långa meningar, vilket tilltalar både de som har tidigare kunskap inom ämnet samt de som inte har det. Dock förekommer forskningsbegreppet ”syndromet M74”, något som inte förklaras och därmed utesluter oinsatta läsare.

Artikeln använder flera värdeladdade ord, som exempelvis ”eliminerat”, ”inte räddad” och ”hota”. Något som används för att förstärka läsarens reaktion till informationen. Östersjölaxen har det inte bara ”lite jobbigt” utan den är ”hotad” och ”inte räddad”.

Ansvar för Östersjölaxens hälsa läggs på fisket, särskilt på det kommersiella fisket. ”Förändringar inom fiskeförvaltningen och det minskade kommersiella fisket leder till den förändrade rekommendationen”. Även om WWF:s fiskeguide nämns, som riktar sig till konsumenter är det inte där artikeln lägger ansvaret för fiskarnas bestånd utan både i text samt citat nämns det kommersiella fiskets påverkan. Men det beskrivs också att det har minskat och därmed förbättrat läge för Östersjölaxen bland annat.

Matti Ovaska från den finska delen av organisationen WWF är den enda som får uttala sig i artikeln. Han citeras i både ingressen och i brödtexten, där fokus ligger på att det blivit bättre, men att ”hotet inte är eliminerat” och att ”den vilda laxen inte är räddad”. Artikeln avslutas med att ta upp en ökning av syndromet M74, som dödar fiskyngel. Texten pendlar i varje stycke

mellan det hoppfulla i att det går bra för laxen samt de utmaningar och fortsatta hot som finns och lämnar läsaren med.

VBL-2. Yrkesfisket botar Östersjön (dal)

Relation till läsare

Denna nyhetsartikel handlar om hur yrkesfisket kan vara en bidragande faktor till Östersjöns tillfrisknande genom att fiskeindustrins fångster innehåller stora mängder fosfor och kväve. I texten finns inga citat utan påståendena står oemotsagda. Artikeln avslutar med att ”slutsatsen är att var och en kan bidra till att hjälpa Östersjön att tillfriskna genom att äta inhemsk fisk av varierande arter”.

Artikeln skapar en relation till sin tilltänkta läsare, något som återfinns redan i artikelns ingress som lyder: ”Den som äter inhemsk fisk hjälper Östersjön att tillfriskna, hävdar Finlands yrkesfiskarförbund och tre regionala fiskarförbund i ett gemensamt uttalande”.

Redan i början av ingressen finns det en hänvisning till den tilltänkta läsaren i form av en indirekt moraluppmaning: ”den som äter inhemsk fisk hjälper Östersjön att tillfriskna [...]”. Här ställs läsaren inför en obekvä situation: antingen reagerar personen positivt för att den äter inhemsk fisk och därmed hjälper Östersjöns hälsa – och kan då ses som en moralisk person – eller så blir reaktionen negativ och personen får skuld känslor. Genom att låta själva påståendet inleda meningen istället för att referera till personen som har sagt det, leder till att budskapet i den första bisatsen (dvs. den indirekta moraluppmaningen) tas i akt mer av läsaren.

Relationen med läsaren tas upp igen i det avslutande stycket med en till indirekt moraluppmaning: ”Slutsatsen är att var och en finländare kan bidra till att hjälpa Östersjön att tillfriskna genom att äta inhemsk fisk av varierande arter”. I och med denna slutsats förstärks de moraliska förväntningarna som tilldelades läsarna redan i ingressen, och därmed faller ansvaret för Östersjöns tillfrisknande på en individnivå.

Artikeln ger intrycket att slutsatsen drogs av skribenten själv och inte av någon aktör som tidigare nämns i texten. Läsaren bjuds in genom att skribenten direkt hänvisar till dem, men de utesluts genom att skribenten inte låter dem dra egna slutsatser. Utöver de redan dragna slutsatserna av skribenten utesluts läsaren även på grund av de svåra och komplexa biologiska begrepp som används genomgående i texten. Ord som ”färskvikt”, ”diffusa (fosfor-) utsläpp” och ”punktutsläpp” gör att artikeln får en nästintill auktoritär nyans. Detta blir också tydligt genom textens brist på förklaringar och eventuell bakgrundsinformation.

Språkbruket i resten av artikeln bekräftar och stärker påståendet som gavs av Finlands olika fiskarförbund genom att använda värdeladdade ord. De värdeladdade orden återfinns i stycken som återger hur stora mängder det är av någonting. Till exempel när artikeln nämner hur mycket fosfor och kväve som fiskeindustrin avlägsnar varje år tack vare sina fångster ("[...] avlägsnade således år 2013 hela 570 ton fosfor och 3000 ton kväve [...]"). Ordet "hela" används i den meningen för att troligen visa och leda läsaren till att tycka att fiskeindustrin gör nytta.

Även om skribenten i det fjärde stycket explicit skriver att uttalandena enbart är något som förbunden hävdar (det vill säga inte något som är oberoende fakta), är det övergripande intrycket att det känns som att artikeln är skriven för att ställa fiskeindustrin i gott ljus.

Sammanfattningsvis läggs ansvaret för Östersjöns tillfrisknande på samhällets individer, fiskeförbundens påståenden ses som fakta och artikeln har en auktoritär nyans.

Artiklar från Åbo Underrättelser (ÅU)

ÅU-1 Slamkrabban trivs hos oss (topp)

Implicit osäkerhetsgestaltning & manipulation av folkmassan

Denna nyhetsartikel handlar om hur den nordamerikanska slamkrabban tros ha kommit till Östersjön och hur den eventuellt kan påverka ekosystemet.

Artikeln saknar element som genomgående försöker bygga en relation till läsaren, men det är tydligt att den är riktad till en specifik målgrupp: ekologi- och biologientusiasterna. Språkbruket i texten är inte särskilt avancerad, men vissa påståenden kan inte förstås i sitt rätta sammanhang av någon som inte har förkunskaper inom ekologi eller biologi. Till exempel, när skribenten använder begreppet "trofisk nivå" istället för det mer vardagligt och vanligare begreppet "närlingspyramid". Även om "närlingspyramid" inte är helt synonymt med "trofisk nivå" vore det ett bättre ordval för läsare som inte är insatta i ekologi eller biologi. Andra ord i artikeln som kan ses som främmande är "nischer" och "artdiversitet".

Förvisso kan det mer avancerade språkbruket i artikeln bero på att de enda intervjupersoner som finns i artikeln är akademiker.

På makronivå är texten sammanhängande och det är tydligt vad den handlar om. Men på en mikronivå blir det implicit tydligt att artikeln skildrar en *osäkerhetsgestaltning*, till exempel handlar artikeln om osäkerhet om hur slamkrabban kom till Östersjön, osäkerhet om dess

beteende, osäkerhet kring hur och i vilken utsträckning den kommer att påverka ekosystemet som redan är under stor press - även om atmosfären i artikeln övergripande är lättsam. Det kan därmed bli en form av *manipulation av folkmassan* (eng: *crowd manipulation*).

Ett exempel på osäkerhetsgestaltning är följande citat från Katri Aarnio, FD vid Åbo Akademi: ”Den har troligtvis kommit med barlastvatten eller på fartygsskrov i skydd av påväxtorganismer. De flesta nya observationer är från hamnområden.”

Ordet ”intressant” förekommer två gånger i artikelns första halva. Första gången i samband med citatet som nämndes i föregående stycke, dvs. Katri Aarnio uttrycker att ”det är intressant att den [slamkrabban] nu har spridit sig även till de östra delarna av Skärgårdshavet”. Andra gången ordet ”intressant” förekommer är i artikelns andra citat, även detta kommer från Katri Aarnio: ”Det är intressant att undersöka hur den påverkar ekosystemet och näringsväven i sitt nya levnadsområde.”

Vad som gör ordet ”intressant” tänkvärt är att det endast används i artikelns första halva, när artikeln är som mest lättsam, vilket kontrasterar med innehållet i artikelns andra halva. Där blir det tydligare att skribenten försöker problematisera slamkrabbans närvaro i Östersjön genom att bland annat fråga hur krabban kan påverka ekosystemet.

Aarnio nämner att slamkrabbans hemvist är i nordamerikanska vatten, men att den storleksmässigt blir större i Östersjön eftersom det inte finns något som hämmar dess tillväxt. Vidare nämns också att krabban kan ha både positiva och negativa effekter: ”Positivt är att den är ett nytt födoobjekt för fiskar [...]. Tack vare ett lågt antal arter i Östersjön kan krabban inta lediga nischer och öka artdiversiteten”. Det enda negativa som kopplas till krabban är att ”den i stor mängd kan tappa till industriens vattenintagsrör”.

Alla citat som tas från Aarnio i kombination med artikelns lättsamma atmosfär och implicita osäkerhetsgestaltning förstärker intrycket att den är skriven som en form av manipulation av folkmassan. När läsaren möts av så mycket osäkerhetsgestaltning blir det svårt att veta vad som är sant och falskt och därmed att dra egna slutsatser.

ÅU-2 Engelska ålar flygs till Finland (dal)

Livscykel, lösning & nationalitet

Detta är en nyhetsartikel som handlar om att ål ska planteras i Elijärvi, en sjö i Finland. Verksamhetsledaren vid Sydvästra Finlands fiskeområde får uttala sig om de ålyngel som

artikeln syftar på och berättar om deras liv. Ålarna beskrivs som vandringsfiskar och artikeln tar upp hur de brukar vandra ut till Östersjön vid en viss ålder. Texten berättar att ålen planteras för att öka ålbeståndet och hur forskare räknar samt håller koll på ålarna.

Ålen sätts i ett "livssamband" i texten, där de först beskrivs som små yngel och sedan hur de växer upp och tillslut börjar vandra. Detta livssamband som ålarna beskrivs i kan anknytas till människans livscykel vilket också skapar en relation mellan ålen och läsaren.

Artikeln beskriver tydligt vad som ska göras samt resultatet forskarna hoppas på men den beskriver inte utförlig bakgrund till varför. Den stannar vid att ålbeståndet i Europa har minskat och att det därför görs planteringar, men inte orsaken till detta. Det går alltså inte att utläsa var artikeln lägger skulden för det minskade ålbeståndet, men den tar upp att Finland, liksom andra länder i Europa, har en ålförvaltningsplan. Tonen i artikeln fokuserar på lösningen på problemet mer än på själva problemet i sig samt varför det blivit ett problem.

I texten citeras verksamhetsledaren, Chris Karppinen, i Sydvästra Finlands fiskeområde: "Det är en ganska spännande resa dessa yngel har gjort". För att gå tillbaka till textens fokus på ålens liv, här är ett tydligt exempel på hur texten försöker skapa ett band mellan läsaren och ålarna, där de får följa med från början av ålarnas liv. Artikeln fokuserar också på hur sällsynt denna typ av planering är genom betoningar som "Elijärvi i Yläne är det enda ställe i Egentliga Finland där Sydvästra Finlands fiskeområde den här gången planerar ut ål" och "[...] det är 13 år sedan det senast gjorts i den här sjön".

Nationaliteten är något som lyser starkt i artikeln och skribenten skapar genom det en relation till läsare som känner stark samhörighet med Finland. Ordet "våra" används till exempel på två platser i texten, "[...] som förekommer både utmed *våra* kuster och i inlandet" och "ålen lever till och med 40 år i *våra* vatten" (våra kursiveringar).

Artikeln riktar sig till en intresserad allmänhet. Texten innehåller ett flertal ord som inte används till vardags, så som "strontiumklorid", "hörselstenar" och "sättfisk". Dessa ord förklaras inte utan nämns bara i förbifarten och bakgrundsinformation krävs för att läsaren ska förstå allting och det märks i texten att skribenten själv är väldigt insatt. Texten är kort och koncis, med korta meningar med mycket information. I ingressen nämns "[...] den här gången",

vilket syftar på att detta skett någon annan gång. Vet läsaren om detta får texten ett större sammanhang.

Diskussion & analys - del 2

Syftet med den kvalitativa innehållsanalysen var att jämföra hur svenska och finska tidningar gestaltar Östersjöns miljöproblem med avseende på miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler. Det som analyserades var om tidningarnas rapportering skiljde sig åt mellan toppar och dalar, och om ländernas gestaltning påvisade någon skillnad med särskilt fokus på ansvarsgestaltning. Här följer en diskussion om skillnader och likheter som återfanns i den kvalitativa innehållsanalysen.

Analys av varje tidning

Artiklarna från samtliga tidningar, förutom HBL, visade en tydlig skillnad i gestaltning av Östersjöns fiskeindustri & fiskar mellan topp och dal. Artiklarna från BOT påvisade en stor skillnad i hur stark ansvarsgestaltningen var i topp och dal. BOT-1 hade en större ansvarsgestaltning än BOT-2 eftersom skribenten inte enbart fokuserade på vem eller vilka som ansvarar över Östersjöns fiskeproblem utan också gick in i ett tydligare relationsbyggande till läsaren. Atmosfären i de båda artiklarna skiljer sig åt. BOT-1 betonar allvaret i Östersjöns fiskeproblem, medan BOT-2 bjuder på lättasam läsning om presentationen av en potentiell lösning till problemet (dvs. musselodlingen).

DN-2 har genomgående en ansvarsgestaltning där skolor och förskolor samt privatpersoner pekas ut som de med mest ansvar. Detta då konsumtion av fisk står i centrum. DN-1 har en mer indirekt ansvarsgestaltning där artikeln inte tydligt skyller på något specifikt förutom när den anspelar på fiskeindustrin. Genomgående i båda dessa artiklar är att det ofta används värdeladdade ord och uttryck. I DN-1 används dessa för att förstärka positiva effekter av rovfiskar medan de i DN-2 används för att förstärka något negativt, här konsumtionen av fisk.

I UNT var skillnaden mellan de båda artiklarna även här gällande den övergripande tonen. UNT-1 var inte en solskensartikel som UNT-2, utan där återfanns en tydligare elitcentrering eftersom många politiker och myndigheter nämndes – och det var där ansvarsgestaltningen blev tydlig. UNT-1 förutsatte också att läsarna hade mer förkunskaper inom området. Generellt sätt var det tydligt att fokus skiljde sig mellan de båda artiklarna.

HBL:s artiklar var, som tidigare nämnt, från samma år och det gick därför inte att göra någon bedömning av hur uppmärksamhetscykler kan ha påverkat gestaltningen i artiklarna. Dock framkom några intressanta observationer, bland annat den nationalistiska ton som var betydligt starkare i HBL-2, där konfliktgestaltningen av Sverige kontra Finland var tydlig. Även i HBL-1 var konfliktgestaltningen något tydligt, men här mellan gäddans välmående och människans påverkan på övergödningen. Ansvarsgestaltningen var tydligare i HBL-1, där människans ansvar för övergödningen togs upp. I HBL-2 fokuserades det endast på konsekvensgestaltning där fokus låg på mängden gifter i fisk och rekommendationer för konsumtion.

VBL:s artiklar skiljde sig som så att VBL-1 var mer lättsam. VBL-2 var mer fragmenterad samt saklig och forskningsinriktad. VBL-1 hade också en tydligare ansvarsgestaltning som var framstående på grund av andelen värdeladdade ord och begrepp som användes i artikeln. Detta var ett avvikande resultat från de svenska tidningarnas ton i topp och dal.

ÅU-1 var osäkrare i sin rapportering och hade många spekulationer, till skillnad från ÅU-2 som var mer forskningsinriktad. En förklaring till detta skulle kunna vara att det beror på att miljörapporteringen i denna veva fick större plats. ÅU-1 har genomgående en tydlig osäkerhetsgestaltning och ÅU-2 fokuserar mycket på lösningar och framtiden. Ingen av dessa artiklar tar upp ansvaret för miljöproblem.

Komparativ analys mellan Sverige och Finland

Övergripande var att artiklarna från både de svenska och finska tidningarna var väldigt olika. I de finska artiklarna användes fler forskningsinriktade ord och begrepp, vilket gjorde att de kändes mer sakliga än de svenska i överlag. Däremot var det också påtagligt att uttalanden från forskare och politiker användes och förstärkte den auktoritära tonen i flera artiklar, till exempel HBL-1, DN-1 och BOT-1. I den aspekten återfanns det ingen skillnad mellan svenska och finska tidningar, inflytelserika och personer med auktoritet (exempelvis politiker) var vanligt förekommande i alla sex tidningar - oavsett om artiklarna befann sig i en topp eller dal.

Många av både de svenska och finska artiklarna förutsatte att den tilltänkta läsaren hade vissa förkunskaper då ett flertal akademiska ord och forskningsbegrepp användes. Det fanns också en tydlig skillnad i hur ofta och mycket artiklarna använde sig av värdeladdade ord och begrepp. Detta var inget som det fanns ett tydligt samband länderna emellan utan varierade

mellan tidningarna. Barometern, Dagens Nyheter och Vasabladet var de enda tidningar där båda artiklarna innehöll tydligt värdeladdade ord.

De svenska tidningarna hade en tydligare ansvarsgestaltning än de finska tidningarna. Fem av sex artiklar från de svenska tidningarna fokuserade en del av artikeln på detta medan endast två av sex finska artiklar hade med en ansvarsgestaltning. Dessa artiklar fokuserade istället på andra former av gestaltning, så som konfliktgestaltning och osäkerhetsgestaltning.

Vid jämförelse av tidigare studier som har analyserat hur miljöproblem gestaltas i medier, finns i denna studie liknande resultat med Jönssons (2011) studie. Båda studierna återfann att de svenska tidningarna fokuserade mer på huvudorsakerna bakom miljöproblemen istället för att rikta in sig på eventuella risker eller konsekvenser. Det vill säga ansvarsgestaltningen var ett centralt tema genomgående i de flesta svenska artiklarna.

Till skillnad från Lyytimäkis (2011) studie fann vår studie att de finska tidningarnas ansvarsgestaltning hade sin grund i mänsklig aktivitet. Lyytimäkis studie kom, som tidigare nämnt, fram till att ansvarsgestaltningen grundade sig i tillfälliga väderfenomen. Anledningen till diskrepansen mellan studiernas resultat kan bero på att ämnena och tidsperioden för artikelurvalet varierar (vår studie har artiklar från 2012–2017, medan Lyytimäki (2011) analyserar artiklar från 1990–2010).

De felkällor som kan ha uppstått med avseende på reliabilitet och validitet, var att artiklarna som ingick i den kvalitativa innehållsanalysen inte var direkt kopplade till topparna och dalarna i uppmärksamhetscyklerna. Urvalsramarna som användes i denna studie avgränsades på så sätt att det ibland inte fanns artiklar som passade in på stickprovsurvalet.

Med hänsyn till dessa felkällor går det att dra två slutsatser gällande ansvarsgestaltningen i artiklarna. För det första, ansvarsgestaltningen i artiklarna kan påverka hur läsarna uppfattar sin egna eller andras roll i den rådande miljödiskursen. Det som kan konstateras i de artiklar som ingick i vår studie var att det inte gick att utpeka en specifik aktör som beskylls för Östersjöns fiskeproblem, utan olika grupper beskylls i olika artiklar exempelvis fiskare, politiker och privatpersoner (dvs. konsumenter).

För det andra, de artiklar som inte innehåller någon ansvarsgestaltning får läsarna att inte fundera kring sin egna roll i miljödiskursen och problemet kanske därför inte ses som lika allvarligt. Alla utom en artikel från de svenska tidningarna innehöll antingen en implicit eller explicit ansvarsgestaltning, men bara två av de sex finska artiklarna gjorde detsamma. Om tidningarna i vår studie var en rättvis representation av Finlands nyhetsbevakning visar det att den finska miljöjournalistiken inte medvetet informerar sina läsare om deras eller andras ansvar av Östersjöns fiskeproblem. Detta kan påverka läsarnas inställning till miljödebatten och reflektionen blir en helt annan än hos läsarna hos de svenska tidningarna där det lades mycket vikt på ansvarsfrågan.

Sammanfattning & slutdiskussion – del 1 & 2

Som det etablerades inledningsvis innefattar detta avsnitt en diskussion av uppsatsens två delar tillsammans. För att återknyta till vår första frågeställning (dvs. hur nyhetsrapporteringen ser ut med avseende på uppmärksamhetscyklerna) kunde resultatet av den kvantitativa delen visa att de svenska tidningarna hade sin uppmärksamhetstopp 2017, medan de svenskspråkiga finska tidningarna hade sin topp 2016 (se figur 2). De svenska tidningarna hade en uppmärksamhetsdal 2012/2013, medan de finska tidningarna hade en uppmärksamhetsdal 2017.

Frågeställningen handlade också om vilket miljöproblem som förekom mest. Detta visade sig vara fiskeindustri & fiskar (se figur 4). Det betyder att tidningarna fokuserade mer på detta miljöproblem än på andra ämnen (exempelvis utsläpp, övergödning och nedskräpning). Anledningar till varför fiskeindustri & fiskar var det vanligaste ämnet i dessa tidningars rapportering handlar om nyhetsurval och nyhetsvärdering, något som vi inte har fokuserat på i vår studie. Men en potentiell anledning till att fiskeindustrin & fiskar var det mest förekommande ämnet kan vara att ämnet har en tydligare mänsklig relation. Ämnet skapar en närhet till läsarna och blir i sin tur identifierbart eftersom fiskar är en del av mångas kost. Det vill säga fiskeindustrin & fiskar kan påverka människors vardagsliv på ett annat sätt än de andra ämnena, vilket är ett av nyhetsvärderingens kriterier. Med detta sagt, det journalistiken istället kan fråga sig är om den mängd det rapporteras om fiskeindustri & fiskar står i relation till hur stort problemet egentligen är och om det är korrekt ur en miljösynpunkt att lägga fokus på det.

Den kvantitativa studien kom också fram till att det var forskare som främst fick uttala sig i artiklarna. Detta visade att de har en auktoritär och inflytande roll i artiklar om Östersjöns miljöproblem, något som också syns i artiklarna som använts till den kvalitativa undersökningen där forskare ofta får uttala sig oemotsagda. Användningen av auktoriteter eller inflytelserika aktörer kan ge upphov till strategisk gestaltning, där auktoriteter använder tidningarna för att leda läsarna i en viss riktning, till deras egen fördel.

Den andra frågeställningen fokuserade på hur gestaltningen såg ut i tidningarna och för att återknyta till studiens första del där den centrala teorin var miljöjournalistikens uppmärksamhetscykler, går det att dra två slutsatser: 1) förekomsten av ansvarsgestaltning i samtliga sex tidningar påverkades inte av topparna eller dalarna, och 2) fokus och ansvarsgestaltningarnas ton varierade i artiklarna beroende på om de kom från en topp eller en dal. Om artiklarna kom från en topp var ansvarsgestaltningen tydligare och hade en mer allvarsam ton.

Vid en innehållsanalys på detaljerad nivå går det att dra följande slutsats utifrån den andra frågeställningen: Det fanns många olika typer av språkbruk i artiklarna vilket bidrog till att det också förekom olika gestaltningar. Även tonen, alltså om artiklarna var lättsamma eller allvarliga, skiljer sig åt mellan artiklarna. Detta kan innebära att det inte finns någon implicit eller explicit konsensus om hur Östersjöns miljöproblem bör gestaltas, istället är det upp till artikelförfattaren eller tidningarna själva att välja gestaltning och ton i artikeln. Detta kan leda till en gestaltningseffekt via priming, dvs. att läsarna för de olika tidningarna får olika läsoplevelser och därmed kan komma att tolka Östersjöns miljöproblem på olika sätt.

Studiens resultat visar att även om Östersjöns miljöproblem är reella väljer miljöjournalistiken att belysa när det är viktigt för allmänheten eller när det finns utrymme för information om miljöproblem. Miljöjournalistiken har därmed en stor betydelse för hur människor uppfattar vissa saker, exempelvis vad som bör ätas och vad vi som konsumenter ska ta för ansvar (se till exempel DN-2 och HBL-2). De miljöproblem som finns försvinner inte när miljöjournalistiken har en uppmärksamhetsdal, men de kan uppfattas som mindre allvarliga eftersom de inte dyker upp i nyhetsflödet. Det vill säga att alla sorters kommunikation formar människors sätt att tänka och ta beslut, vilket är det centrala i gestaltningsteorin.

För att sammanfatta studien i sin helhet, har det konstaterats att det återfinns skillnader både i hur mycket det rapporteras om Östersjöns miljöproblem samt hur gestaltningen av Östersjöns fiskeproblem ser ut i dessa sex tidningar med avseende på uppmärksamhetscyklerna. Det visar att två länder som är nära kulturellt, socialt och historiskt sett ändå har en nyhetsrapportering som skiljer sig åt. Därmed påverkas medborgarna i vardera länder samt läsarna för vardera tidning på olika sätt och får varierande bild och förståelse över Östersjöns miljöproblem.

Framtida forskning

Ett framtida användningsområde för resultaten av denna studie är att agera som underlag för kommande forskning. Resultaten kan tillämpas inom många tvärvetenskapliga forskningsområden, varav några kommer att nämnas i nästkommande stycken.

Frågor om könsrepresentation har inte varit en del av denna uppsats, men intressanta observationer kunde ändå göras. I den kvantitativa delen framkom det att det var påtagliga skillnader mellan i Sverige och Finlands artiklar gällande könsrepresentation av intervjuobjekt eller personer som fick uttala sig i artiklarna. Antalet män som fick uttala sig i studiens alla artiklar var 411 medan antalet kvinnor var 238, alltså nästan hälften så många. I de finska tidningarna var andelen män som fick uttala sig, generellt sett också högre än i de svenska tidningar. Detta är något som kan användas i framtida forskning.

Denna studie kommer också fram till skillnader mellan svenska och finska tidningar när det kommer till vilket ämne det rapporteras om, särskilt Hufvudstadsbladet (HBL). I samtliga tidningar förutom HBL var fiske och fiskar det vanligaste ämnet under 2012–2017. I HBL var det vanligaste ämnet att rapportera om utsläpp och varför just denna tidning skiljer sig skulle kunna vara grunden för en framtida studie. En framtida forskning skulle kunna utgå från detta och forska vidare med en internationell anknytning, kanske kan detta påverkas av att Finland och HBL ligger närmare Ryssland än svenska tidningar.

Ett annat förslag på framtida forskning vore att utgå från nyhetsvärderingsteorin och diskursteorier för att komma fram till varför vissa ämnen får mer plats än andra (exempelvis fiskeindustri & fiskar) när det kommer till miljöjournalistiken.

Framtida forskning skulle också kunna utgå från denna studie för en komparativ studie mellan två andra änder, med kust mot Östersjön. Denna studie har fokuserat på två länder som i många aspekter är lika. En framtida studie skulle istället kunna jämföra två länder med tydliga skillnader när det kommer till exempelvis kulturella och ekonomiska aspekter.

När det kommer till uppmärksamhetscykler kan dessa bli tydligare ju längre tidsspann studien innefattar. För att få tydligare och fler toppar och dalar kan en framtida studie utöka tidsperioden för rapporteringen, exempelvis tio år. En framtida studie skulle också kunna granska vad dessa uppmärksamhetscykler beror på, exempelvis enskilda händelser och nyhetsvärdering.

Referenser

Artiklar (från dagstidningar):

Efendić, N. (2013, 28 dec.) *Språket som delar Finland*. Svenska dagbladet. Hämtad från <https://www.svd.se/spraket-som-delar-finland>

Okänd författare (2014) Stubb makes first foreign visit to Estonia. *Eesti Rahvusringhääling*. Hämtad från <https://news.err.ee/112988/stubb-makes-first-foreign-visit-to-estonia>

Pihl, K. (2017, 7 mars) *Ledare: Svenska språkets ställning i Finland är nu allvarligt hotat*. Dalarnas tidning. Hämtad från <http://www.dt.se/opinion/ledare/ledare-svenska-sprakets-stallning-i-finland-ar-nu-allvarligt-hotat>

Litteratur:

Anderson, A. (1999) *Media, culture and the environment*. London: Routledge.

Borg, E. & Westerlund, J. (2012) *Statistik för beteendevetare*. Malmö: Liber.

Djerf-Pierre, M., & Olausson, U. (2015) Miljöjournalistik. I M. Karlsson & J. Strömbäck (Red.), *Handbok i Journalistikforskning* (sid. 243–261). Lund: Studentlitteratur AB.

Entman, R., M., Matthes, J. & Pellicano, L. (2009) Nature, sources, and effects of news framing. I K. Wahl-Jorgenson & T. Hanitzsch, *The handbook of journalism studies* (sid. 175-190). New York: Routledge.

Ledin, J. & Moberg, U. (2013) Textanalytisk metod. I M. Ekström & L. Larsson (Red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund, Studentlitteratur AB.

Linder, J. (2010) *Finland, du gamla du fria*. Stockholm: Instant Book.

Schacter, D., Gilbert, D. & Wegner, D. (2012) *Psychology* (Europeisk upplaga). New York, NY: Palgrave Macmillan.

Shehata, A. (2015) Journalistikens dagordningar och gestaltningar. I M. Karlsson & J. Strömbäck (Red.), *Handbok i Journalistikforskning* (sid. 353–371). Lund: Studentlitteratur AB.

Rapporter:

Beer, S., Garm, A., Huwer, B., Dierking, J. & Nielsen, T., G. (2017) No increase in marine microplastic concentration over the last three decades – A case study from the Baltic Sea. *Science of the Total Environment*, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.10.101>

Djerf-Pierre, M. (2012) Green metacycles of attention: Reassessing the attention cycles of environmental news reporting 1961-2010. *Public Understanding of Science*, 22, 495–512.

Jönsson, A., M. (2011) Framing environmental risks in the Baltic Sea: A news media analysis. *AMBIO*, 40, 121–132.

Larsson, J. (2017) Genetic aspects of environmental disturbances in marine ecosystems – studies of the blue mussel in the Baltic Sea. (Doktorsavhandling Södertörns högskola, Stockholm). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-33697>

Lyytimäki, J. (2011) Gone with the wind? Newspaper discourse of eutrophication and blue-green algae blooms in Finland. *Water and Environment Journal*, 26, 405–414.

Nehlin, A. (2017) Building bridges of trust: Child transports from Finland to Sweden during the Second World War, *War & Society*, 36:2, 133-153.

Tuchman, G. (1980) Making news: A study in the construction of reality. *The free press*, New York.

Webbsidor:

BalticSea2020 (2017) 2017 års fiskekvoter för Östersjön är beslutade - kvoterna för torsk minskar. Besökt 22 december 2017 på <http://balticsea2020.org/bibliotek/31-fiske/568-2017-ars-fiskekvoter-foer-oestersjoen-aer-beslutade>

Europeiska kommissionen (2017) *Förvaltning av fisket*. Besökt 22 december 2017 på https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/tacs_sv

Havet (2017) *Många miljöproblem*. Besökt 16 december 2017 på <http://www.havet.nu/?d=30>

Havet (2017a) *Övergödning*. Besökt 16 december 2017 på <http://www.havet.nu/?d=31>

Havet (2017b) *Oljeutsläpp*. Besökt 16 december på <http://www.havet.nu/?d=35>

Havet (2017c) *Plast, sopor, skräp*. Besökt 16 december på <http://www.havet.nu/?d=3485>

Havet (2017d) *Ammunition och kemiska stridsmedel*. Besökt 17 december 2017 på <http://www.havet.nu/?d=152>

Havet (2017e) *Främmande arter*. Besökt 16 december 2017 på <http://www.havet.nu/?d=36>

Havsmiljöinstitutet (2016) *Så mår havet 2015/2016*. Hämtad 15 december 2017 på <http://www.havet.nu/dokument/Samarhavet2016.pdf>

Havs- och vattenmyndigheten (2017a) *Övergödning*. Besökt 16 december 2017 på <https://www.havochvatten.se/hav/fiske--fritid/miljopaverkan/overgodning.html>

Havs- och vattenmyndigheten (2017b) *Det yrkesmässiga fisket i havet 2016* (JO 55 SM 1701). Hämtad från https://www.scb.se/contentassets/8da53b1ee9e84c9793215754689f6c7f/jo1101_2016a01_sm_jo55sm1701.pdf

Infopankki (2017) *Information om finska och det svenska språket*. Besökt 20 december 2017 på <https://www.infopankki.fi/sv/livet-i-finland/finska-och-svenska-spraket/information-om-finska-och-svenska-spraket>

Luke (2017) *Commercial marine fishery 2016*. Besökt 19 december 2017 på <http://stat.luke.fi/en/commercial-marine-fishery>

Naturvårdsverket (2017) *PCB i miljön*. Besökt 10 december 2017 på <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Manniska/Miljogifter/Organiska-miljogifter/PCB/>

Naturvårdsverket (2017) Fakta om kvicksilver. Besökt 10 december på <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Manniska/Miljogifter/Metaller/Kvicksilver-Hg/>

OECD (2017a) *Data on Finland*. Besökt 20 december 2017 på <https://data.oecd.org/finland.htm>

OECD (2017b) *Data on Sweden*. Besökt 20 december på <https://data.oecd.org/sweden.htm>

Regeringskansliet (Okänt år) *Finland*. Besökt 6 december 2017 på <http://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/sveriges-diplomatiska-forbindelser/europa-och-centralasien/finland/>

Regeringskansliet (2015) *Defence cooperation between Finland and Sweden*. Besökt 6 december 2017 på <http://www.government.se/government-policy/defence/defence-cooperation-between-finland-and-sweden/>

Reporters sans frontières/Reportrar utan gränser (RSF, 2017) *2017 World press freedom index*. Besökt 20 december 2017 på <https://rsf.org/en/ranking>

Statistiska Centralbyrån (2017) *Folkmängd efter födelseland 1900–2016 (data)*. Hämtad 20 december 2017 på http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101E/?rxid=60449db7-6a57-49c0-8e0d-af9681ae79f7

Bilaga 1

År – publiceringsår

Tidning – tidning/websida som artikeln har publicerats i

1. BOT
2. DN
3. UNT
4. HBL
5. VBL
6. ÅU

Ämne – det artikeln huvudsakligen handlar om (12 olika ämnen, varav ett är övergripande om Östersjöns hälsa)

1. Vatten = vattenkvalité (inga nyheter som enbart handlar om vattennivåer eller förändringar i öar i Östersjöområdet)
2. Utsläpp = industriutsläpp, läkemedel, båtutsläpp, avfallsvatten, svavel, fosfor, kväve, utsläpp från lant- och jordbruk
3. Fiske & fiskar = torsk, lax, alla fiskar, fiskeindustrins svårigheter och handel, invasiva arter (ex. smörbult), utrotningshotade arter, havstulpan
4. Växter = ex. tång
5. Djur = sälar, fåglar, tumlare,
6. Lantbruk/jordbruk
7. Nedskräpning = plast, skräpiga stränder, skräp i vattnet.
8. Gifter = kemikalier som anses vara direkt giftiga (hög toxicitet), Ett gift är en substans som i låg koncentration påverkar en organism på ett potentiellt skadligt sätt (därför kan kemikalieutsläpp såsom svavel och fosfor ibland kategoriseras som gifter).
9. Övergödning = artiklar som huvudsakligen handlar om övergödning och inte om enstaka kemikalieutsläpp.
10. Alger/algblomning = nyheter om bland annat algblomning under badsäsong (men bara om det kopplas ihop med miljöproblem, inte bara algsiktning och vädret)
11. Östersjöns hälsa = artiklar som innefattar flera miljöproblem.
12. Havsbottendöd = när artikeln kopplar olika miljöproblem med havsbottendöd, syrebrist och syretillförsel.

Genre - 1) nyhet; 2) notis = max 900 tecken; 3) reportage = gestaltning, längre artiklar; 4) opinion = innefattar debatt, insändare; 5) ledare

Uttalanden (vem citeras eller vem får talstreck?)

1. Forskare (arbetare inom skolväsendet eller på museer)
2. Experter (kan innefatta personer som har expertis inom området, behöver inte nödvändigtvis ha en relevant anställning)
3. Organisationer, stiftelser, föreningar, förbund – ex. WWF, fiskarnas förbund
4. Politiker – både kommunal, statlig och internationell nivå (de som har förtroendeställning inom kommuner (kommunala politiker enbart om partiets initialer står inom parentes), landstinget, staten, EU, parlamentariker)
5. Privatpersoner
6. Lobbyister
7. Aktivister
8. Fiskare och jägare – yrkesverksamma
9. Fiskare och jägare – fritid/hobby

10. Inga uttalanden
11. Företag – även om de ingår i ett samarbete med staten
12. Myndigheter
13. Okänt (ex. ledarartiklar om det är fler än en yrkesgrupp som får uttala sig)

Nyhetsbyrå

1. Ja
2. Nej

Kvinna (antal)

91. Missing

Man (antal)

91. Missing

Land

1. Sverige
2. Finland

Artikeln bortfaller om den uppfyller dessa kriterier:

- Östersjön omnämns som ett exempel
- Artikelns huvudsakliga områden handlar om klimatförändringar i allmänhet, utan specifikt fokus på Östersjön
- Nyheter som behandlar händelser som har inträffat i Östersjöområden och inte i själva innanhavet.
- Nyheter gällande diverse gasledningsprojekt vars huvudområde inte behandlade eventuella miljökonsekvenser; siktning av enstaka icke-invasiva djur- och växtarter; väderrapporter eller notiser som inkluderar siktning av alger eller algbloomning; övriga väderleksrapporter; nyheter om temporära väderfenomen; notiser som var inkluderade i översiktsrapporter; pop-up nyheter (till exempel *Världen i korthet* i DN, dagens rapport etcetera) och nyheter som indirekt anknyter till Östersjöns miljöproblem. De artiklar som användes anknyt direkt till Östersjöns miljöproblem som en konsekvens av mänsklig aktivitet, även om ”mänsklig aktivitet” inte nämns explicit i artikeln.

Ett antal variabler föll bort under studiens gång eftersom de antingen blev för breda (exempelvis ämnesvariabeln jordbruk (6)) eller för svårdefinierade (dvs. ämnesvariabler vatten (1), lobbyister (6), aktivister (7)).

Bilaga 2

BOT (samtliga sidor besöktes 10 december 2017):

<http://www.barometern.se/kalmar/skordefest-av-musslor-och-utfordringsdags-for-hons/>
<http://www.barometern.se/oland/musselodlingar-startar-pa-oland/>

DN:

<https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/rovfiskar-ger-friskare-kuster-vid-ostersjon/>
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/skolorna-bor-inte-servera-stromming/>

UNT: <http://www.unt.se/nyheter/osthammar/olika-syn-pa-kustfiskets-framtid-4741281.aspx>
<http://www.unt.se/nyheter/knivsta/de-jagar-dna-pa-lektionen-3364112.aspx>

HBL:

<http://gamla.hbl.fi/nyheter/2013-07-09/471886/gaddan-soker-sig-inomskars>
<http://gamla.hbl.fi/nyheter/2013-05-21/452281/vi-ater-mer-giftig-stromming-svenskarna>

VBL:

<https://www.vasabladet.fi/Artikel/Visa/100789>
<https://www.vasabladet.fi/Artikel/Visa/23915>

ÅU:

<http://gamla.abounderrattelser.fi/news/2015/03/slamkrabban-trivs-hos-oss.html>
<http://gamla.abounderrattelser.fi/news/2016/08/engelska-alar-flygs-till-finland.html>

Bilaga 3

BOT <https://ts.se/mediefakta-upplagor/dagspress/>

DN <https://annons.dn.se/sv-se/stats>

UNT <https://ts.se/Public/Medicertifikat.aspx?crt=29671>

HBL <http://gamla.hbl.fi/om-hbl/fakta> & <https://www.hbl.fi/artikel/nya-siffror-hbl-haller-stallningarna-bland-lasarna/>

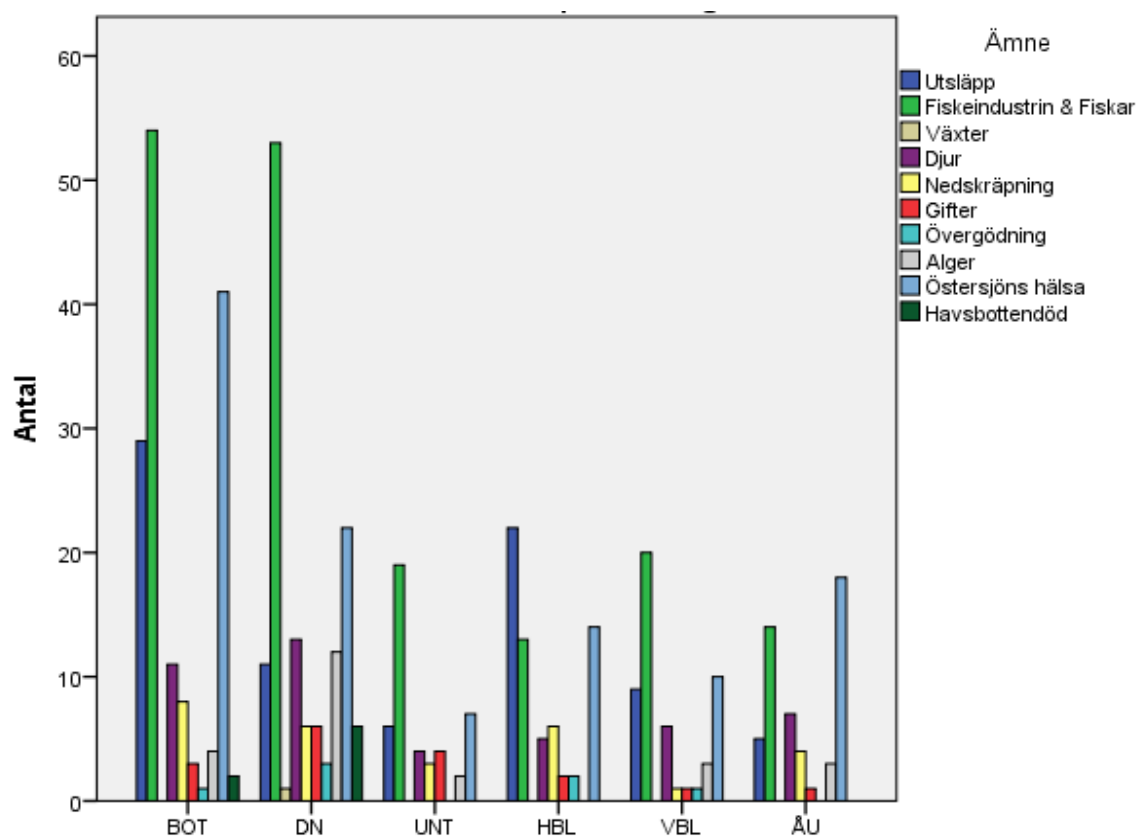
VBL <https://www.hbl.fi/artikel/nya-siffror-hbl-haller-stallningarna-bland-lasarna/>

ÅU <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/titles/0785-398X/data>

Räckvidd för VBL och ÅU togs från Media Audit Finland (2016) LT JA JT TARKASTUSTILASTO 2015.

Hämtad från <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2016/06/LTtilasto2015.pdf>

Bilaga 4

Figur 6. Ämne per tidning. Resultatet visade ett signifikant samband mellan dessa variabler ($\chi^2 = ,004$).